

כליאת מהגרים
ומבקשי מקלט בישראל
דוח מעקב שנתי 2020

המוקד לפליטים ולמהגרים ע"ר

יוני 2021

כליאת מהגרים ומבקשי מקלט בישראל

דוח מעקב שנתי 2020

כתיבה ומחקר: סיגל רוזן ושירה עבו
תצלום הכריכה: אבשלום שושני, באדיבות מעריב
עיצוב ועריכה: איילת עוז
עריכת לשון: אלפא אלשיך

תודתנו נתונה לאמיתי נצר צרניק, עמיר ליבנה בר-און, גלעד קינן, רותם למפרום, הגר שילה ושי אפרתי על התנדבותם המסורה בתחום המיחשוב, שאפשרה לנו לעבד את נתוני אלפי הפרוטוקולים של דיוני בית הדין לביקורת משמורת של שוהים שלא כדין ולשאוב מהם מידע משמעותי ורב.

על המוקד לפליטים ולמהגרים

המוקד לפליטים ולמהגרים היא עמותה א-מפלגתית וללא מטרת רווח, ששמה לה למטרה להגן על זכויות האדם של פליטים ומהגרי עבודה ולקדם אותן ולמנוע סחר בבני אדם בישראל. העמותה פועלת באמצעות מתן מידע, ייעוץ וייצוג משפטי; ביקורים במתקני הכליאה למהגרים; וכן באמצעות פעילות ויוזמות ציבוריות.

נחלת בנימין 75, תל אביב – יפו 6515417, ישראל

דואר אלקטרוני: info@hotline.org.il

טלפון: 03-5602530

אתר: www.hotline.org.il

Published with the generous support of the Heinrich Boll Stiftung

תוכן העניינים

5.....	א. הקדמה
7.....	ב. רקע
7.....	זהותם של המוחזקים במתקני הכליאה לחסרי מעמד
9.....	מספרי הכלואים
9.....	מספרי המגורשים
11.....	מתקני הכליאה לחסרי מעמד
14.....	ג. פגיעה בזכויות מהגרים כלואים בצל משבר הקורונה
14.....	כליאה בצפיפות
14.....	עיכוב הרחקתם של מהגרים ומעצרם הממושך בגלל מגיפת הקורונה
20.....	קשיים בשל משבר הקורונה בשחרור כלואים שהחוק אוסר להרחיקם
22.....	פגיעה בהליך ההוגן ובזכות לייצוג בתקופת הקורונה
24.....	ד. כליאה ממושכת של מהגרים ומבקשי מקלט
28.....	ה. בית הדין לביקורת משמורת של שוהים שלא כדין
28.....	העדר ערנות מספקת להגנה על זכויותיהם של מתמודדי נפש
29.....	העדר ערנות מספקת לחשדות בדבר סחר בבני אדם
31.....	ליקויים בתרגום בשימועים הנערכים למהגרים כלואים
32.....	ו. נשים וילדים במתקני הכליאה
36.....	ז. מסורבי כניסה
37.....	גישה למערכת המקלט של מסורבי כניסה
38.....	ח. סיכום והמלצות

סימני קיצור

בג"ץ – בית המשפט הגבוה לצדק
בית הדין – בית הדין לביקורת משמורת של שוהים שלא כדין
המוקד – המוקד לפליטים ולמהגרים
נתב"ג – נמל התעופה בן-גוריון
רשות ההגירה / הרשות – רשות האוכלוסין, ההגירה ומעברי הגבול
שב"ס – שירות בתי הסוהר

א. הקדמה

המוקד לפליטים ולמהגרים מפרסם זו השנה השישית דוח מעקב על תנאי הכליאה של חסרי המעמד ומבקשי המקלט המוחזקים במשמורת (מעצר בהליך מנהלי) במתקני כליאה המיועדים לאוכלוסיות אלו. כמו בשנים קודמות, נבהיר גם בדוח זה מיהם הכלואים במתקנים השונים, חלקם כלואים במשך שנים, מה מספרם, ומכוח אילו חוקים הם מוחזקים.

בהמשך למגמה שהחלה בשנים קודמות, גם בשנת 2020 הצטמצמה אוכלוסיית הכלואים, ואף יותר מבעבר. רוב התקופה עמד מספרם של המהגרים ומבקשי המקלט הכלואים על עשרות בודדות בלבד.

מגיפת הקורונה שפרצה בתחילת השנה גרמה להפסקה כמעט מוחלטת בהגעתם של מהגרים לישראל וצמצמה את אוכלוסיית המהגרים השוהים בישראל שלא כדיון. גם העובדה שהחל באמצע חודש מרס 2020 ועד סופה של השנה גויס חלק ניכר מיחידת האכיפה של רשות ההגירה לאכיפת נוהלי משרד הבריאות, השפיעה מאוד על צמצום מספרם של המהגרים הכלואים.

עקב מיעוט פעולות האכיפה ומיעוט הכלואים השתנו המגמות שזיהה המוקד בשנת 2020. מטבע הדברים, ניתנה תשומת לב מיוחדת בדוח זה לפגיעות בזכויות הכלואים עקב מגיפת הקורונה: החזקתם של כלואים בצפיפות בניגוד להנחיות משרד הבריאות; החזקה ממושכת במעצר של מהגרים שלא היה אפשר לגרשם בהעדר טיסות למולדתם; קשיים שנבעו ממגבלות התנועה והסגרים והשפיעו על שחרורם של כלואים שאינם מורחקים; ופגיעה בהליך ההוגן בבית הדין בשל שימוש בהיוועדות חזותית בתקופת הסגר. כן התעכבנו גם בשנה זו על כשלים שכבר הצבענו עליהם בשנים קודמות: הגורמים המובילים לכליאתם של מהגרים במשך שנים ללא תכלית וללא תוחלת; העדר זיהוי קורבנות סחר ומתמודדי נפש כלואים על ידי בית הדין לביקורת משמורת; ופגיעה בזכויותיהם של מסורבי כניסה לארץ עקב הצפיפות במתקן יהלום והקשיים בהגשת בקשות מקלט במתקן. כן מתעד הדוח את המקרים הבודדים של מעצר משפחות עם ילדים, שהפקחים הספיקו לעצור בחודשיים הראשונים של השנה, לפני פרוץ המגפה. הדוח מתאר את הבעיות שבהן בחרנו להתמקד ואת תלונותיהם העיקריות של הכלואים, כפי שהוצגו בפנינו.

כמדי שנה אנחנו חוזרים על המלצתנו העיקרית לגבש מדיניות שעל פיה יהיה המעצר האמצעי האחרון להבטחת יציאתם של שוהים שלא כדיון מישראל. כמו כן, כפי שעולה מפרקי הדוח –

- יש להקפיד ולהגן על זכויות היסוד של מהגרים כלואים גם במצבי חירום בריאותיים או אחרים, ובפרט יש למנוע מצב שבו כלואים "יישכחו בכלא" רק בשל העדרן של טיסות זמינות להרחקתם;

- יש לפעול לצמצום כליאתם הממושכת של מהגרים;
- יש להבטיח שילדים לא יוחזקו במעצר;
- יש להבטיח שמהגרים שחייהם עלולים להיות בסכנה במדינת מוצאם לא יגורשו מבלי שניתנה להם האפשרות לבקש מקלט בישראל;
- יש לקבוע ולתת בידי הרשויות מנגנונים אפקטיביים לזיהוי ואיתור של קורבנות סחר בבני אדם ועבדות;
- יש להעביר את האחריות על מתקן יהלום"ם מידי רשות ההגירה לידי שב"ס.

מתודולוגיה

המידע בדוח זה הוא אינטגרציה של עדויות עצורים (12), מענה לבקשות חופש מידע (7), עיבוד נתוני הפרוטוקולים (2,302) של דיוני בית הדין לביקורת משמורת, פניות המוקד למשרדי ממשלה ותשובות המשרדים וכן מסמכים שהוגשו לוועדות הכנסת.

ב. רקע

מעמדם של מהגרים בישראל נקבע על-ידי ארבעה חוקים: חוק השבות,¹ חוק האזרחות,² חוק הכניסה לישראל,³ ותיקוני השונים של החוק למניעת הסתננות.⁴

חוק השבות חל על כל יהודי שנמצא מחוץ למדינת ישראל ומעוניין לעלות לארץ וכן על ילדיו ועל נכדיו. מהגרים אלו זכאים לקבל אזרחות ישראלית. על פי חוק האזרחות, אדם יכול לקבל מעמד של אזרח בישראל על פי חוק השבות בהליכי איחוד משפחות או בהליכים חריגים של אימוץ. מעמדם של שאר המהגרים בישראל נקבע על פי חוק הכניסה לישראל או על פי החוק למניעת הסתננות. מדינת ישראל אינה רואה עצמה כמדינת יעד להגירה, והממשלה הצהירה פעמים רבות כי הדרך היחידה להגר לישראל היא באמצעות חוק השבות. עקב כך, מלבד מקרים הומניטריים או בהליכי איחוד משפחות, מהגרים שאינם זכאי שבות יכולים לקבל מעמד חוקי לפרקי זמן קצרים בלבד. מהגרים שנכנסו לישראל כתיירים או כמהגרי עבודה ותקופת שהייתם החוקית בישראל הסתיימה, נעצרים על פי חוק הכניסה לישראל. מאז חודש יוני 2012 מהגרים ומבקשי מקלט שנכנסו לישראל באופן בלתי מוסדר תוך חציית גבול נעצרים ונכלאים לפי החוק למניעת הסתננות ותיקוניו.

זהותם של המוחזקים במתקני הכליאה לחסרי מעמד

על פי הגדרות רשות האוכלוסין וההגירה, קיימות ארבע קבוצות של מהגרים בישראל, שחלקם עלולים למצוא את עצמם מעת לעת במתקני הכליאה לחסרי מעמד:⁵

- **"תיירים"**: בשנת 2020 שהו בישראל 48,600 מהגרים שהגיעו לישראל דרך נתב"ג כתיירים ונשארו בארץ גם אחרי שפגה אשרת התייר שלהם (בהשוואה ל-58,200 בשנת 2019). 77% מהם הם יוצאי מדינות ברית המועצות לשעבר.⁶ ההנחה המקובלת היא שרובם קרובי משפחה של זכאי חוק השבות שהיגרו לישראל.

¹ חוק השבות, תשי"ו - 1950.

² חוק האזרחות, תשי"ב - 1952.

³ חוק הכניסה לישראל, תשי"ב - 1952.

⁴ החוק למניעת הסתננות (עבירות ושיפוט), תשי"ד - 1954.

⁵ רשות האוכלוסין וההגירה, "נתוני זרים בישראל: מהדורה מסכמת לשנת 2020", מרס 2021. לוח 1 עמ' 6.

⁶ שם, לוח 12 עמ' 26.

- "עובדים זרים":** בשנת 2020 שהו בישראל 798,188 מהגרים בעלי אשרות עבודה בתחומי הסיעוד, החקלאות והבניין וכן עובדים מומחים (בהשוואה ל-101,992 בשנת 2019). כן שהו בישראל 13,251 מהגרי עבודה שאיבדו את אשרותיהם. לעבודה בענף הסיעוד הגיעו 55,705 איש מיותר מעשר מדינות שונות: 36% מהם הגיעו מהפיליפינים, 24% הגיעו מהודו ו-13% הגיעו ממולדובה. אחרים הגיעו מאוזבקיסטן, סרילנקה, נפאל, אוקראינה, גיאורגיה, רומניה ובמספרים קטנים יותר ממדינות אחרות.⁸ 46,675 (84%) מעובדי הסיעוד הם נשים.⁹ נוסף עליהם שהו בישראל גם 2,283 עובדי סיעוד שאיבדו את אשרותיהם אך נשארו בארץ בניגוד לחוק. בענף החקלאות נרשמו 22,289 עובדים בעלי אשרות, כמעט כולם אזרחי תאילנד, שעיימה חתמה מדינת ישראל על הסכם בילטרלי.¹⁰ 654 מעובדי החקלאות הם נשים. 1,091 עובדי חקלאות שאיבדו את אשרותיהם נשארו בישראל בניגוד לחוק. בענף הבניין שהו בישראל 14,877 עובדי בניין בעלי אשרות, גברים בלבד, שיותר ממחציתם, 7,617 איש, הם אזרחי סין, 5,088 מהם – אזרחי מולדובה, 1,057 מהם – אזרחי אוקראינה ו-1,037 מהם – אזרחי טורקיה. בענף הבניין עובדים גברים בלבד. נוסף עליהם שהו בישראל גם 862 עובדי בניין שאיבדו את אשרותיהם. כל 98,188 המהגרים הגיעו לישראל כדין, חלקם לפי הסכמים דו-צדדיים בין ישראל למדינות מוצאם. התקופה שבה מותר למהגרים אלה לעבוד בישראל היא חמש שנים ושלושה חודשים, אך לעתים הם מאבדים את מעמדם החוקי עוד קודם לכן כשהם בוחרים לעזוב את מעסיקיהם מסיבות שונות, ובכללן ניצול והעסקה בתנאים קשים, או כשמעסיקיהם מואסים בהם. נשים רבות מאבדות את מעמדן החוקי כשהן נכנסות להריון.
- "מסתננים":** בסוף שנת 2020 שהו בישראל 30,511 מהגרים ומבקשי מקלט שנכנסו בעשור האחרון לישראל ממזרחים לא דרך מעבר גבול מוסדר. מהגרים ומבקשי מקלט אלה מכונים בפי הרשויות בכינוי המבזה "מסתננים", אף על פי שהחוק הבינלאומי מתיר לאדם הנס על חייו לחצות גבולות ללא היתר על מנת למלט את נפשו. 91% מתוכם הם אזרחי אריתריאה וסודן, מתוכם 63% הגישו בקשה למקלט מדיני.¹¹
- "מבקשי מקלט":** בשנת 2020 הגישו 1,909 בני אדם בקשות למקלט מדיני בישראל¹² (בהשוואה ל-9,842 אנשים שהגישו בקשות מקלט בשנת 2019). הסיבה לירידה הדרסטית במספר מבקשי המקלט נעוצה אף היא במגיפת הקורונה, בסגרים ובהסבת כוח האדם של הרשות לאכיפת השמירה על הנחיות הבריאות. על אף הקשיים, 325 אזרחי רוסיה, 217 אזרחי אוקראינה ו-165 אזרחי בלארוס הצליחו בשנת 2020 להגיש בקשות מקלט וכן מספרים קטנים יותר של אזרחי מדינות אחרות. בסך הכול בשנת 2020 נמצאו בישראל 34,624 בני אדם שגורל בקשות המקלט שהגישו טרם הוכרע.¹³

⁷ שם, לוח 6 עמ' 13. בטבלה מצוין בשגגה המספר 188,98 אך זוהי טעות טכנית שמקורה בתזוזת מספר האלפים משמאל לימין. חישוב מספרם של העובדים בענפים השונים מעלה שמספר מהגרי העבודה הכולל בשנת 2020 עמד על 98,188 וכך גם מצוין בעמוד 14 באותה מהדורה.

⁸ שם, לוח 7 עמ' 22.

⁹ שם, לוח 11 עמ' 25.

¹⁰ שם, לוח 9 עמ' 24.

¹¹ היא"ס, [0.06% - המספרים מדברים](#) – הטיפול בבקשות מקלט בישראל, אוגוסט 2020.

¹² ה"ש 5, לוח 5 עמ' 12.

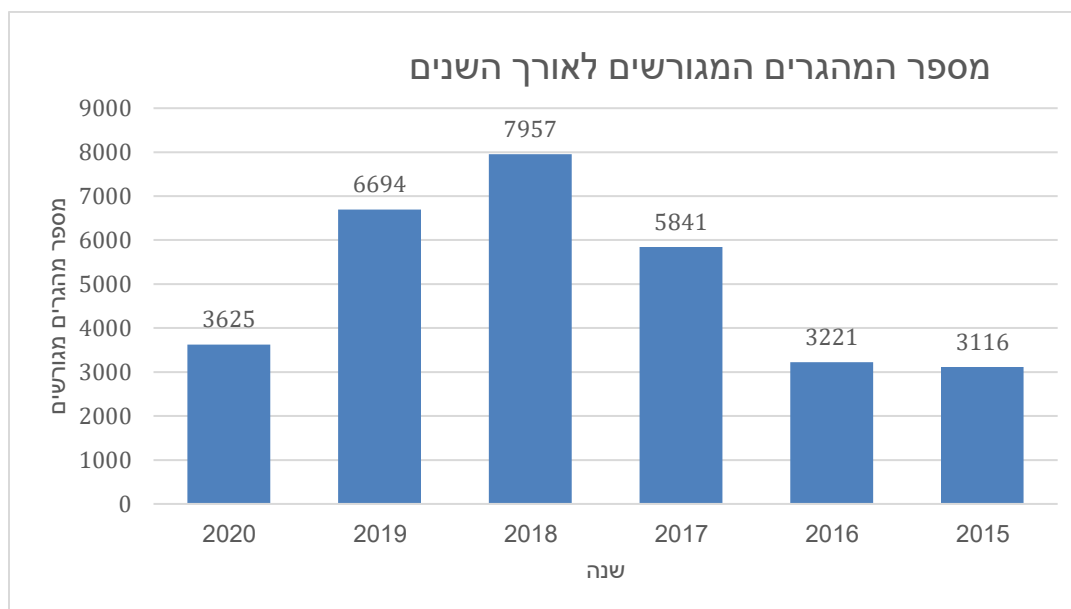
¹³ ה"ש 11.

מספרי הכלואים

בשנת 2020 הגיעה לשיא מגמת צמצום מספר הכלואים שהחלה בשנת 2018 עם סגירת מתקן חולות וביטול תוכנית הגירוש למדינות שלישיות ובעקבות פסק הדין בבג"ץ 1892/14, שקבע לוחות זמנים להפחתת הצפיפות במתקני הכליאה.¹⁴ בעוד שבשנת 2015 היו כלואים באותו הזמן במעצר מנהלי-הגירתי כ-5,000 מהגרים ומבקשי מקלט, הרי שבשנת 2020 ירד מספרם בכל זמן נתון לכמה עשרות מהגרים בלבד.¹⁵

מן הפרוטוקולים של דיוני בית הדין לביקורת משמורת של שוהים שלא כדין (להלן: בית הדין) עולה שרק 23% מהעצורים הוחזקו במעצר למשך ארבעה ימים או יותר, ועל כן הובאו בפני דייני בית הדין. אם אכן הועלו כל החלטות הדיינים לאתר כמתחייב, משמעות הדבר היא שהליכי הגירוש השתפרו משמעותית, ורובם של המהגרים עזבו את הארץ ימים ספורים לאחר מעצרם, עוד בטרם הובאו בפני בית הדין. בעוד שבשנת 2019 הופיעו במאגר ההחלטות של בית הדין יותר מ-5,000 פרוטוקולים שנכתבו לגבי יותר מ-3,000 עצורים, הרי שבשנת 2020 הופיעו במאגר ההחלטות 2,302 פרוטוקולים שנערכו ל-869 עצורים ועצורות. גם בשנת 2020, כמו בשנים האחרונות, המדינה שאזרחיה היוו את הקבוצה הגדולה ביותר בקרב העצורים הייתה אוקראינה (232), ואחריה – גיאורגיה (106), רוסיה (80), תאילנד (63) ואריתריאה (57). יותר ממחצית מדיוני בית הדין (1,504) נערכו על ידי הדיין רג'א מרזוק, ואילו 683 דיונים נערכו על ידי הדיינת לירון קריספין-בוקר שפרשה מתפקידה כדיינת בית הדין במהלך השנה. נוסף עליהם כיהנו בבית הדין בשנת 2020 הדיינים יואב בר לב (103 דיונים), מרט דורפמן (11 דיונים) ודביר פלג (דיון אחד).

מספרי המגורשים

[גרף 1 – מספר המהגרים המגורשים לאורך השנים]

¹⁴ ש.ם.

¹⁵ להערכת המוקד לפליטים ולמהגרים, בהעדר אפשרות להשיג מידע מספרי מרכז מהרשויות בעניין זה.

בעקבות צמצום פעולות האכיפה, חלה גם ירידה גדולה במספר המהגרים שנעצרו וגורשו מהארץ - 3,625 איש, כמחצית ממספר המהגרים שגורשו בשנה הקודמת.¹⁶ במהלך השנה גורשו 783 מהגרים שהגיעו כתיירים, 121 מהגרים שהגיעו עם אשרות עבודה ו-2,721 (75%) שהוגדרו בנתוני רשות ההגירה כ"שאר הזרים", הגדרה שעל פי הסבר הרשות כוללת בעיקר "בעלי רישיון מסוג 5א2".¹⁷ אפשר לשער שהמשפט נוסח באופן שגוי, שכן אילו היו אותם אנשים אוחזים ברישיון מסוג 5א2, ממילא לא היו נעצרים ולא היו מגורשים מהארץ. אשרות מסוג זה ניתנות למבקשי מקלט שהחוק אוסר להרחיקם, כמו אזרחי אריתריאה וסודאן, וכן למבקשי מקלט ממדינות אחרות, לרוב ממדינות חבר העמים, והם מאבדים את האשרה במהירות לאחר בדיקה שטחית המעלה שאינם זכאים למעמד פליט. לכן מפני שהרשות אינה עוצרת ואינה מגרשת את אזרחי אריתריאה וסודאן, החוסים תחת מדיניות הגנה מפני הרחקה, הרי שאפשר להסיק ש-75% מהמגורשים הם אזרחי מדינות אחרות שהגיעו לישראל כתיירים, ביקשו מקלט, ובקשתם נדחתה. הנתונים מלמדים אם כך, כמו פילוח נתוני השנים הקודמות, שבשנים האחרונות מושקעת מרבית פעילות האכיפה במעצרו ובגירושם של תיירים, בדרך כלל ממדינות חבר העמים, המגיעים לישראל ומבקשים בה מקלט. עוד מעלים נתוני הרשות, שבמהלך כל חודשי שנת 2020 הורחקו מהארץ מהגרים, על אף מגיפת הקורונה, הסגרים, הפניית כוח האדם של הרשות לאכיפת השמירה על הנחיות הבריאות והפסקת פעילותו של נתב"ג. בשלושת החודשים הראשונים של השנה גורשו בהתאמה 716, 558, ו-544 מהגרים. עם פרוץ המגיפה בארץ ובחודשי הסגרים גורשו בחודשים אפריל עד יולי 136 עד 181 מהגרים בחודש, בחודשים אוגוסט עד נובמבר גורשו כ-200 איש בחודש, ובדצמבר 2020 נרשמה עלייה במספר המגורשים – 331 איש.¹⁸ לא היה חודש שבו פסקה פעילות ההרחקה מהארץ, והחודש שבו הורחק המספר הקטן ביותר של מהגרים הוא מאי 2020, שבמהלכו הורחקו כאמור מהארץ 136 מהגרים.

---

¹⁶ רשות האוכלוסין וההגירה, "נתוני זרים בישראל: סיכום שנת 2019", מרס 2020.

¹⁷ הש"ל 5, לוח 13 עמ' 27.

¹⁸ שם.

מתקן הכליאה סהרונים

מתקן סהרונים ממוקם בנגב, ליד ניצנה, סמוך לגבול מצרים, וכלואים בו גברים בלבד. סהרונים נבנה בשנת 2007 ונועד לכליאת מבקשי מקלט שנכנסו לישראל תוך חציית הגבול באופן לא מוסדר. ב-11 במרס 2020, במסגרת פעולות שב"ס לצורך התמודדות עם התפשטות נגיף הקורונה, פונה מתקן סהרונים (שהוחזקו בו במשמורת מבקשי מקלט ומהגרים), על מנת שזה ישמש כמתקן בידוד עבור עצירים ואסירים שעלה חשש כי נדבקו בנגיף. אותם מבקשי מקלט ומהגרים שפזרו מסהרונים הועברו למתקן הכליאה גבעון.

מתקן הכליאה גבעון

מתקן גבעון ממוקם בעיר רמלה. הוא נפתח בשנת 2004 ומהווה חלק ממתחם גדול של מתקני כליאה, הכולל את כלא איילון, מעשיהו, נווה תרצה וכלא ניצן. כלואים בו – באגפים נפרדים – ישראלים שהורשעו בעבירות פליליות שהעונש עליהן הוא עד חמש שנות מאסר וכן מהגרים חסרי מעמד בגין שהייה שלא כדין בישראל. במתקן גבעון כלואות גם נשים, בעיקר מהגרות עבודה, באגף נפרד.

תקן הכליאה במתקן כולו הוא 280 איש, ואילו באגפי הזרים בשנים אלו התקן הוא 128 איש. 69 כלואים באגף הגברים ו-59 באגף הנשים.²¹

על פי מידע שנמסר למוקד לפליטים ולמהגרים על ידי מוחזקים במתקן גבעון, לאחר העברת הכלואים מסהרונים במרס 2020 (עם פרוץ מגיפת הקורונה) הוחזקו בכל תא שמונה עצורים, בצפיפות שהגבירה את החשש מפני הדבקה. זאת, ככל הנראה, בשל מדיניות של אכלוס מלא של תאים, שמטרתו לצמצם את מספר התאים המאוכלסים באגף.

גם השנה, כמדי שנה בשנה מאז 2016 נתקבלו במוקד תלונות על מכת פשפשים במתקן הכליאה גבעון, בעיה שגרמה סבל רב, במיוחד לתינוקות שהייתה כלואה במתקן בפברואר 2020 במשך 14 ימים.

מתקן יהל"ם

מתקן הכליאה יהל"ם, הממוקם בנתב"ג, הוא מתקן הכליאה היחיד המנוהל על-ידי רשות האוכלוסין וההגירה ולא על-ידי שב"ס. המתקן נועד לכליאת "מסורבי כניסה", מהגרים שמדינת ישראל מבקשת למנוע את כניסתם לישראל עקב חשש ביטחוני או חשש להשתקעותם בישראל. כליאתם של מסורבי כניסה ביהל"ם נועדה להימשך ימים ספורים בלבד, עד שמתאפשר גירושם לארצם. עם זאת, נציגי המוקד תיעדו מקרים רבים שבהם נעצרו חסרי מעמד בתוך ישראל, בעיקר משפחות עם ילדים, הועברו למתקן יהל"ם והוחזקו שם במשך שבועות ואף חודשים לפני גירושם. נציין שבשנתיים האחרונות הולכת ומתקצרת תקופת השהייה של העצורים במתקן. למיטב ידיעתנו, בשנת 2020 לא הוחזקו בו משפחות עם ילדים לתקופות ממושכות. עם זאת, תנאי השהייה במקום, גם לתקופות קצרות, אינם עומדים בדרישות החוק בגלל הצפיפות הגבוהה בכחצית מהחדרים, ומפני שאין זמני טיול קבועים בחצר. מלבד

²¹ על-פי הוגעה בדואר האלקטרוני מד"ר ענת הורוביץ, הסנגוריה הציבורית, משרד המשפטים, למוקד לפליטים ולמהגרים, 21 במאי 2020.

לעורכי דין, לנציגי המוקד אין גישה למתקן יהלום, ועל כן הידע שלנו לגבי התנאים במתקן מקורו בשיחות עם מהגרים ששהו בו ובתשובות שהתקבלו מרשות האוכלוסין וההגירה לבקשות חופש מידע.

לפי מידע שמסרה הרשות בשנת 2019 בתשובה לבקשת חופש מידע, יש היום במתקן תשעה חדרים, ובסך הכול 52 מיטות. גודל החדרים נע מ-9.98 מטרים לחדר שבו ארבע מיטות, ועד 25.52 מטרים לחדר שבו תשע מיטות וכולל שירותים ומקלחת.²² על פי המידע שהתקבל מהרשות, חמישה מתוך תשעת החדרים אינם עומדים בדרישות שקבע בג"ץ בנוגע לשטחי המחיה לאסירים.²³ פנייה ששלחו ב-8 בספטמבר 2019 המוקד והאגודה לזכויות האזרח בעניין זה לשר הפנים ולמשנה ליועמ"ש באותה עת, עו"ד דינה זילבר, טרם נענתה.

ב-21 בדצמבר 2020 שלחו המוקד והאגודה לזכויות האזרח פנייה מנומקת לשר הפנים ולשר לביטחון פנים בבקשה להעביר את האחריות למתקן יהלום מידי רשות ההגירה לידי שב"ס. ב-2 בפברואר 2021 התקבלה תשובת יועמ"ש המשרד לביטחון הפנים, תשובה המתעלמת מהמידע הרב שהובא בפניית הארגונים לגבי מעצרים, הממושך לעיתים, של נשים וילדים במתקן. לשיטת היועמ"ש, מדובר במתקן שנועד "לשמש מקום להחזקה זמנית עד לטיסה ויציאה מישראל", ולכן "אך טבעי שהמתקן ינוהל בידי רשות האוכלוסין וההגירה".²⁴ פניית המוקד בבקשה לפגישה עם היועמ"ש בעניין זה לא נענתה.

---

²² תשובת הרשות מ-4 ביוני 2019 לשאלת המוקד לפליטים ולמהגרים, על פי חוק חופש מידע.
²³ ראו תשובת הרשות מ-2 ביוני 2019 לשאלת המוקד לפליטים ולמהגרים, על פי חוק חופש המידע. על פי פסיקת בג"ץ 1892/14, **האגודה לזכויות האזרח בישראל ואח' נ' השר לביטחון פנים ואח'**, מ-13 ביוני 2017, שטח המחיה המינימלי לעצור אמור להיות 4 מ"ר בחדר ללא שירותים ומקלחת ו-4.5 מ"ר בחדרים שבהם שירותים ומקלחת.
²⁴ תשובת יועמ"ש המשרד לבט"פ (בפועל), עו"ד אריאל סיזל, מ-2 בפברואר 2021.

ג. פגיעה בזכויות מהגרים כלואים בצל משבר הקורונה

כליאה בצפיפות

כאמור, ב-11 במרס 2020 הועברו המהגרים שהיו כלואים באותה עת בכלא סהרונים לכלא גבעון, שם נכלאו במספר המקסימלי – שמונה איש בכל תא – בתנאי צפיפות שהגבירו את הסכנה לחלות בקורונה והיו מנוגדים להנחיות משרד הבריאות בדבר ריחוק חברתי.

עם פרוץ מגיפת הקורונה ולאור הצפיפות והסכנה החמורה להידבקות בבתי הסוהר, שלחו נציגי המוקד פנייה עקרונית לרשות ההגירה ולמשרד המשפטים בבקשה לשחרר את כל מבקשי המקלט שהוחזקו תחת הנהל הפלילי²⁵ ושאינם מהווים סכנה לביטחון הציבור, כדי להפחית את סיכויי ההדבקה של מהגרים בבתי הסוהר. פנייה זו לא נענתה.

הפניו לרשות ההגירה ולשב"ס שאלות בנושא הטיפול בחולי קורונה ומזקקים לבידוד. מתשובת שב"ס עולה כי במהלך שנת 2020 אף מהגר לא חלה בקורונה בתקופת כליאתו. שב"ס ערך בדיקות לגילוי נגיף הקורונה ל-56 גברים ולתשע נשים, וכולם נמצאו נקיים מהנגיף. לדברי שב"ס, הטיפול בחולים ובנדרשים לבידוד עוגן בפקודה מבצעית פנימית.²⁶

עיכוב הרחקתם של מהגרים ומעצרם הממושך בגלל מגיפת הקורונה

באמצע חודש מרס 2020, עוד בטרם פרצה מגיפת הקורונה בישראל, התעוררו קשיים בהטסתם של חלק מהמהגרים למדינות מוצאם. נראה שמספר הטיסות ליעדים רבים הצטמצם, והדבר עיכב את הרחקתם של לא מעט מהגרים שהביעו רצון מפורש לשוב למולדתם, אך הרשות לא הצליחה להסדיר את יציאתם מהארץ במשך חודשים ארוכים.

בתחילת חודש אפריל פנה לראשונה לקו החם של המוקד א"ש, מהגר מרוסיה שנכנס לישראל באשרת תייר והוחזק במעצר בכלא גבעון החל ב-26 בינואר 2020. כבר בדיון הראשון שנערך לו, ב-28 בינואר, הבהיר א"ש כי ברצונו לשוב למדינתו:

²⁵ פניית המוקד לשר הפנים ולשר המשפטים מ-23 במרס 2020.

²⁶ תשובת הממונה על חופש מידע בשב"ס מ-25 במאי 2021 לשאלות המוקד לפליטים ולמהגרים.

"אני מרוסיה, אין לי עו"ד, עצרו אותי ההגירה יום ראשון בבני ברק. תישאלו אותי בעברית, היה תרגום לרוסית. אני רוצה לחזור לרוסיה..."²⁷

בדיון הבא שנערך לו, ב-24 בפברואר, הביעה הדיינת לירון קריספין-בוקר את תמיהתה על שהרחקתו לא יצאה אל הפועל:

"...כבר בדיון הראשון הבהיר המוחזק שיסכים לשוב למדינה שלו, ועל כן לא ברור מדוע המוחזק עדיין במשמורת. עד לתאריך 3.3.20 יבהיר משרד הפנים מדוע המוחזק טרם הורחק למדינתו ומתי צפויה טיסתו, בשים לב שהמוחזק החל לשתף פעולה כבר מהדיון הראשון שהתקיים בפני בית הדין לביקורת משמורת."²⁸

חרף פנייתו של הדיינת למשרד הפנים ולמרות שיתוף הפעולה הברור של א"ש, הרחקתו לא יצאה אל הפועל גם במהלך חודש מרס, ובדיון שהתקיים ב-16 באפריל קבעה הדיינת קריספין-בוקר כי אם ההרחקה לא תתבצע עד 19 באפריל, א"ש ישוחרר מהמשמורת, שבאותו הזמן כבר נמשכה כארבעה חודשים.²⁹ בדיון שהתקיים ב-20 באפריל נעתרה הדיינת לבקשת משרד הפנים להותיר את א"ש במשמורת לכמה ימים נוספים, מאחר שנטען כי נקבעה עבורו טיסה לרוסיה ב-23 באפריל 2020.³⁰ לאחר שגם טיסה זו לא יצאה אל הפועל, הקלה הדיינת קריספין-בוקר בתנאי השחרור של א"ש והפחיתה את גובה הערבות שנדרש להפקיד על מנת להשתחרר.³¹ למרות ההפחתה, גם בחודשים הבאים א"ש לא הצליח לגייס את סכום הערבות, ולא מצא ערב שהסכים לחתום עבורו על ערבות צד ג'.

בדיון שהתקיים ב-3 ביוני 2020 התייחסה הדיינת קריספין-בוקר להתנהלות משרד הפנים:

"יבהיר משרד הפנים לא יאחר מתאריך 8/6/20 מדוע הרחקת המוחזק מתעכבת כבר זמן כה ארוך? האם ההרחקות לרוסיה חדלו לחלוטין? בתגובת משרד הפנים מתאריך 19/5/20 נכתב כדלקמן: 'מדיניות הכניסה לרוסיה בימים אלו היא שכל מס' ימים מתירים כניסה לאזורים מסוימים, פעם אחת זה היה לסנט פטרבורג ומוסקבה, ואח"כ לאזורים רוטוב נא-דונו וויקטובורג. אנו בקשר רצוף עם הקונסוליה ואני תקווה כי בזמן הקרוב תתבצע טיסה גם לאזור מגוריו של המוחזק'.

מאז תגובה זו של משרד הפנים חלפו שבועיים – בהם לא התקבל כל עדכון באשר להרחקת המוחזק (גם לא נשלח עדכון בדבר תאריך עתידי להרחקת המוחזק). האם משרד הפנים חדל מלפעול לקידום הרחקת המוחזק? אם בית הדין יתרשם שכך הוא הדבר, לא יישאר לי אלא לבחון מחדש את אפשרות שחרורו תוך שנקודת האיזון משתנה. עד החלטה אחרת, יישאר המוחזק במשמורת."

כמה ימים לאחר מכן – וקרוב לחצי שנה לאחר שנעצר ונכלא – הורחק א"ש לרוסיה.

א"ש לא היה המהגר היחיד מרוסיה שנשאר במעצר חודשים ארוכים עקב הקושי של משרד הפנים לתאם טיסות. כך היה גם בעניינה של מ"א, אזרחית רוסייה שנעצרה בפברואר 2020 על ידי פקחי רשות האוכלוסין וההגירה בגין שהייה שלא כדין. החל בדיון הראשון שהתקיים בעניינה ב-26 בפברואר 2020 טענה מ"א כי היא מעוניינת לשוב

²⁷ מתוך הפרוטוקול בעניינו של מוחזק מס' 9120895, הדיין רג'א מרזוק, גבעון, 28.1.2020.

²⁸ מתוך הפרוטוקול בעניינו של מוחזק מס' 9120895, הדיינת לירון קריספין-בוקר, סהרונים, 24.2.2020.

²⁹ מתוך הפרוטוקול בעניינו של מוחזק מס' 9120895, הדיינת לירון קריספין-בוקר, גבעון, 16.4.2020.

³⁰ מתוך הפרוטוקול בעניינו של מוחזק מס' 9120895, הדיינת לירון קריספין-בוקר, גבעון, 20.4.2020.

³¹ מתוך הפרוטוקול בעניינו של מוחזק מס' 9120895, הדיינת לירון קריספין-בוקר, גבעון, 27.4.2020.

למדינתה.³² לדברי משרד הפנים, מ"א הייתה אמורה לשוב לרוסיה ב-31 במרס, אבל הטיסה התבטלה.³³ בהמשך חודש אפריל הודיע משרד הפנים כי נקבעה עבורה טיסה ל-3 במאי, ועל כן החליט הדיין מרזוק להשאירה במשמורת עד אז.³⁴ נראה כי גם טיסה זו לא יצאה אל הפועל, ובדין שהתקיים במאי 2020 הסביר נציג משרד הפנים את מצב הטיסות לרוסיה:

"לפני יומיים התקבל עדכון במחלקת קונסוליות: יש צפי לטיסה לרוסיה ליום 20.5.20. ככל הנראה הנתינה ביחד עם שני נתינים השוהים במתקן גבעון יעלו על הטיסה הזאת. בהמשך לתגובה שנשלחה עד עכשיו רוסיה אישרה טיסה לאזרחים מאזורים סנט פטרסבורג ומוסקבה. הנתינה לא גרה שם. לאט לאט הטיסות נפתחות. לאור המצב של הקורונה נתנגד לבקשה לשחרור. לנתינה אין דרכון, הנפקנו דרך השגרירות מסמך מעבר.³⁵"
ההחלטה האחרונה בעניינה של מ"א התקבלה ב-24 במאי 2020, ועל כן ניתן להניח כי בחלוף המתנה של שלושה חודשים מאחורי סורג ובריח, היא הורחקה למדינתה.

מהגרת אחרת מרוסיה ש"נשכחה בכלא" עקב הקורונה היא י"ש שנעצרה על ידי פקחי רשות האוכלוסין וההגירה ב-10 בפברואר 2020. כחודש לאחר מעצרה, ב-11 במרס, קבעה הדיינת לירון קריספין-בוקר:

"מבדיקת תיק המוחזקת עולה כי היא עדיין מצויה במשמורת, וזאת למרות שכבר בדין הראשון שהתקיים בפני בית הדין היא הבהירה כי תסכים לשוב למדינתה ובית הדין הורה לקדם הרחקה בהקדם. משרד הפנים יבהיר עד לתאריך 12.3.20 מדוע המוחזקת טרם הורחקה למדינתה ומתי הרחקה צפויה לצאת אל הפועל.³⁶"

חרף החלטה זו, הרחקה של י"ש לא יצאה אל הפועל, ובדין שהתקיים ב-16 באפריל קבעה הדיינת קריספין-בוקר:

"כבר בדין הראשון שהתקיים בפני בית הדין בתאריך 12.2.20 הבהירה המוחזקת כי תסכים לשוב למדינתה. מאז ועד היום נותרה המוחזקת במשמורת, ולא ברור מדוע. משרד הפנים לא שלח כל עדכון שניתן ללמוד ממנו על מועד הרחקה המוחזקת והאם קיים מתווה להרחקה בתוך זמן סביר. העדכון היחיד שמשרד הפנים שלח היה בתאריך 12.3.20 ושם נכתב כי בית הדין מתבקש להותיר את המוחזקת במשמורת למשך 60 הימים העומדים למשרד הפנים ע"פ החוק. מאז שהמוחזקת הועברה למשמורת חלפו למעלה מחודשיים וכאמור לא ברור אם הרחקה המוחזקת תוכל לצאת אל הפועל בתוך זמן סביר. אשר על כן אורה כי עד לתאריך 20.4.20 יבהיר משרד הפנים מדוע המוחזקת טרם הורחקה למדינתה ומתי צפויה טיסתה. אם בית הדין יתרשם שהרחקה המוחזקת לא תוכל לצאת אל הפועל בתוך זמן סביר ומוגדר, היא תשוחרר ממשמורת.³⁷"

לבסוף, בדין שהתקיים בסוף אפריל, נטען כי נקבעה לי"ש טיסה לרוסיה ל-3 במאי, ומאחר וזהו הדין האחרון שהתנהל בעניינה, ניתן להניח כי בחלוף ארבעה חודשי מעצר, היא שבה למולדתה.³⁸

---

³² מתוך הפרוטוקול בעניינה של מוחזקת מס' 9122962, הדיין רג'א מרזוק, גבעון, 26.2.2020.
³³ מתוך הפרוטוקול בעניינה של מוחזקת מס' 9122962, הדיין רג'א מרזוק, גבעון, 5.4.2020.
³⁴ מתוך הפרוטוקול בעניינה של מוחזקת מס' 9122962, הדיין רג'א מרזוק, גבעון, 22.4.2020.
³⁵ מתוך הפרוטוקול בעניינה של מוחזקת מס' 9122962, הדיין רג'א מרזוק, גבעון, 14.5.2020.
³⁶ מתוך הפרוטוקול בעניינה של מוחזקת מס' 9121971, הדיינת לירון קריספין-בוקר, גבעון, 11.3.2020.
³⁷ מתוך הפרוטוקול בעניינה של מוחזקת מס' 9121971, הדיינת לירון קריספין-בוקר, גבעון, 16.4.2020.
³⁸ מתוך הפרוטוקול בעניינה של מוחזקת מס' 9121971, הדיינת לירון קריספין-בוקר, גבעון, 23.4.2020.

מקרה מעניין נוסף המעיד על הקושי האדיר של משרד הפנים להרחיק מהגרים בימי הגל הראשון של מגיפת הקורונה התרחש בסוף אפריל, כאשר הוצע לכמה אזרחי אוקראינה שהיו כלואים בגבעון לעלות על טיסה לבלרוס ולהמשיך משם למולדתם בתחבורה ציבורית. אחת המהגרות שהוצע לה מסלול זה היא ט"ש שנעצרה על ידי פקחי רשות האוכלוסין וההגירה בתחילת מרס 2020. בדיון הראשון בעניינה היא טענה שרצתה להגיש בקשה למקלט מדיני בישראל.³⁹ ב-1 באפריל 2020 נדחתה בקשת המקלט של ט"ש. בדיון שהתקיים ב-16 באפריל קבע הדיין רג'א מרזוק תנאים לשחרורה, מאחר ולהשקפתו לא היה טעם בהחזקתה במשמורת כשאינו טיסות לאוקראינה:

"בבחינת העיכוב בהרחקת המוחזקת, סבורני, כעולה מתגובת הממונה על ביקורת הגבולות, הינו בגין מצב החירום בו מצויים והפסקת הטיסות. הממונה על ביקורת הגבולות לא הבהיר מדוע לא עלה בידו להרחיק את המוחזקת תוך פרק הזמן שקבע ביה"ד לעררים על אף קיומו של מצב החירום, כמו כן התגובה מטעם הממונה על ביקורת הגבולות אינה מלמדת על צפי ממשי או מועד ממשי בו יוכלו לבצע את ההרחקה, כאשר אנו מצויים כיום בחלוף כעשרה ימים מיום מתן פסה"ד של ביה"ד לעררים, והעיכוב בהרחקת המוחזקת לארצה אינו נעוץ במידת שיתוף הפעולה מצד המוחזקת, כנגדה לא הועלתה טענה במישור זה, אלא בשל הפסקת טיסות והמתנה לקביעת טיסת חירום בה תורחק המוחזקת."⁴⁰

רשות האוכלוסין וההגירה ערערה על החלטה זו לבית המשפט המחוזי, ובית המשפט קבע כי ככל שט"ש לא תורחק עד 27 באפריל, החלטת השחרור של הדיין מרזוק תחזור לתוקף. בהמשך להחלטת המחוזי, תוכנן כי ט"ש תשוב לאוקראינה בטיסת הקשר מישראל למינסק ומשם לקייב. לאחר שהטיסה ממינסק לקייב בוטלה מאחר ואוקראינה סגרה את גבולותיה עקב התפרצות הקורונה, משרד הפנים הציע לט"ש ולמהגרים נוספים לעלות בכל זאת על הטיסה למינסק, ולקבל 100 דולר כדי להמשיך לאוקראינה בכוחות עצמם. לאחר שסירבה לעשות כן, היא הפכה לטענתם למי שאינה משתפת פעולה עם הרחקה:

"לאחר שהתקבל מידע כי טיסת הקשר בין מינסק לקייב שהייתה קבועה ליום 20.4.26 בוטלה בהוראת שלטונות אוקראינה, הטיסה מישראל למינסק נותרה בעינה בניסיונות בהן הגבול היבשתי בין אוקראינה לביילרוס פתוח. מרחק נסיעה בין מינסק לקייב כ-5 שעות ברכב, והתחבורה הציבורית פעילה בין המדינות. הוצע למוחזקת ולשלוש מוחזקות אחרות תשלום של \$100 לשימוש בתחבורה לשם נסיעה מביילרוס לאוקראינה. המוחזקת סירבה להצעה הנ"ל. יתר המוחזקות הסכימו להצעה... נעשתה פנייה לב"כ ולמוחזקת. היא עודכנה בפרטי ההרחקה הצפויה אך חרף ניסיונות רבים לשכנעה מסרה המשיבה כי הינה מסרבת לשתף פעולה עם הרחקה מישראל וטענה שמצבה הבריאותי אינו מאפשר מסע למדינתה. התנהלות המשיבה מהווה חוסר שיתוף פעולה עם הרחקה מישראל."

על כן ביטל הדיין מרזוק את החלטת השחרור.⁴¹

ההסדר המיוחד שהוצע למהגרים מאוקראינה נודע למוקד עוד באותו היום בשיחת טלפון מבוהלת מפ"ק, מהגר אוקראיני שנעצר על ידי פקחי רשות האוכלוסין במרס ואמר החל בדיון הראשון בעניינו כי הוא מעוניין לשוב

³⁹ מתוך הפרוטוקול בעניינה של מוחזקת מס' 9123504, הדיין רג'א מרזוק, גבעון, 4.3.2020.

⁴⁰ מתוך הפרוטוקול בעניינה של מוחזקת מס' 9123504, הדיין רג'א מרזוק, גבעון, 16.4.2020.

⁴¹ מתוך הפרוטוקול בעניינה של מוחזקת מס' 9123504, הדיין רג'א מרזוק, גבעון, 27.4.2020.

למדינתו.⁴² בתחילת אפריל נאמר לפ"ק שנקבעה לו טיסה בהמשך החודש, ולאחר שזו בוטלה, הודיעו לו ב-26 באפריל באמצעות מתורגמן כי הוא יוכל לעלות לטיסה למינסק ולהמשיך משם לאוקראינה עם 100 דולר שיינתנו לו לשם כך. פ"ק חשש לעלות לטיסה למדינה לא מוכרת, ששלטונה לא נקט בשום אמצעי כדי לעצור את התפשטות המגיפה ואף סירב להכיר בה.⁴³ מנהלת המחלקה המשפטית של המוקד פנתה בבהילות ללשכה המשפטית של רשות האוכלוסין וההגירה בניסיון להבין אם אכן הרשות מנסה להרחיק מהגרים למדינה שבה אין להם כל מעמד, ובתגובה נמסר מעו"ד שונית שחר:

"אכן צפויה היום הרחקה של אזרחי אוקראינה למדינתם, דרך בלרוס כמדינת מעבר. ההרחקה נעשתה בתיאום הן מול הקונסוליה האוקראינית והן מול קונסוליית בלרוס. כל המיועדים להרחקה הסכימו למתווה ההרחקה שהוצע להם..."

החלטת בית הדין בעניינה של ט"ש מעידה כי בניגוד לדברי עו"ד שחר, המתווה שהוצע למהגרים האוקראינים היה רחוק מחזרה מתואמת דרך מדינת מעבר. בחודש מאי כבר לא התקיים דיון בעניינה של ט"ש, ועל כן סביר להניח כי בחלוף חודשיים במעצר היא הורחקה.

מהגר אחר ממזרח אירופה ש"נשכח בכלא" במשך חודשים ארוכים עקב המשבר הוא א"צ', שהועבר למשמורת בינואר 2020. א"צ' זוהה בפרוטוקולים כאזרח אוקראינה, אך כבר בדיון הראשון הוא טען בפני בית הדין כי הוא אוחז גם באזרחות מולדבית ומוכן להיות מורחק למולדובה.⁴⁴

בחודשים הבאים א"צ' חזר על טענתו כי הוא מוכן לצאת למולדובה ואף טען כי פנה לשגרירות כדי להאריך את תוקף הדרכון המולדבי שלו. למרות נכונותו לצאת למולדובה ולמדינות אחרות, מהפרוטוקולים עולה כי ניסיון ההרחקה היחיד שנעשה לו היה לאוקראינה, בסוף אפריל, ומאז חיכו במשרד הפנים להנחיות חדשות שיאפשרו טיסות בליווי.⁴⁵ עם זאת, מסתמן שמראשית שנת 2021 מתעכבת הרחקתו מהארץ בעיקר עקב ניסיונותיו להשיג מסמכים המוכיחים את יהדותו.⁴⁶

מקרה נוסף שבו בית הדין העלה ספקות בנוגע ליכולת ולנכונות של משרד הפנים להרחיק כלואים בעת משבר הקורונה נגע לעניינו של ע"ב, מהגר שזהותו שנויה במחלוקת ולא ברור אם הוא אזרח גאנה או אזרח מלאווי. ע"ב הועבר למשמורת בפברואר 2020, לאחר שנעצר על ידי פקחי הרשות בגין שהייה שלא כדין. במהלך הדיונים טען ע"ב כי הוא מעוניין לשוב לגאנה ולא למלאווי, וזאת בעת שמשרד הפנים טען גם הוא כי ע"ב הודה בפניהם שהוא אכן אזרח גאנה. בדיון שהתקיים בעניינו ב-16 לאפריל 2020 קבע הדיין רג'א מרזוק:

"סבורני כי הרחקת המוחזק אינה מקודמת באופן ממשי כאשר טענתו כי חתם על בקשה למסמכי נסיעה מכבר, לא נסתרה."⁴⁷

---

⁴² מתוך הפרוטוקול בעניינו של מוחזק מס' 9124187, הדיין רג'א מרזוק, גבעון, 15.3.2020.
⁴³ "מגיפה עולמית? בבלארוס החיים כרגיל, עם כדורגל ומסעדות ונשיא שלא 'סופר' את הקורונה", גלובס, 26.4.2020.
<https://www.globes.co.il/news/article.aspx?did=1001326607>
⁴⁴ מתוך הפרוטוקול בעניינו של מוחזק מס' 9120276, הדיין רג'א מרזוק, גבעון, 19.1.2020.
⁴⁵ מתוך הפרוטוקולים בעניינו של מוחזק מס' 9120276, הדיין רג'א מרזוק, גבעון, ב-15.1.2020, וב-19.4.2020, וב-24.9.2020.
⁴⁶ מתוך פרוטוקול בעניינו של המוחזק מס' 9120276, הדיינת מירב פליישר לוי, 7.6.2021.
⁴⁷ מתוך הפרוטוקול בעניינו של מוחזק מס' 9121475, הדיין רג'א מרזוק, גבעון, 16.4.2020.

כך היה גם בעניינו של ט"ב, אזרח גיאורגיה שנעצר והועבר למשמורת בנובמבר 2019 וטען החל בדיון הראשון שלו מול בית הדין כי הוא מוכן לשוב למדינתו.⁴⁸ בדיונים הבאים התברר כי עקב חוב, הוצא לט"ב צו איסור יציאה מהארץ, צו שלא בוטל גם לאחר שהוצא לו צו הרחקה. תחילה התעכבה הרחקתו עקב צו איסור היציאה מהארץ ולאחר מכן עקב מגיפת הקורונה. בפברואר מחתה הדיינת לירון קריספין-בוקר על התנהלות משרד הפנים:

"כבר מתאריך 21/11/19 יודע משרד הפנים כי הוצא בעניינו של המוחזק צו עיכוב יציאה מהארץ. משרד הפנים החל לפעול בעניין ביטול הצו, אך גם כעת, בחלוף כארבעה חודשים מאז שהובא למשמורת – טרם בוטל צו העיכוב. לא אוכל ליתן יד להותרת המוחזק במשמורת לעוד פרק זמן ארוך, מבלי שיש צפי מדויק יותר להרחקתו (משרד הפנים לא סיפק כל מידע באשר למועד שבו הרחקת המוחזק תצא אל הפועל). נוכח האמור לעיל, אורה כי ככל שהמוחזק לא יורחק למדינתו (או שישלח מועד מוגדר לטיסתו) עד לתאריך 15/3/20, אבחן שחרורו ממשמורת לידי ערב ישראלי, עד למועד הטיסה שתתואם לו (לאחר ביטול צו עיכוב היציאה מהארץ)."⁴⁹

בהמשך לדברים אלו בחודש מרס קבעה הדיינת קריספין-בוקר תנאים לשחרורו של ט"ב ממשמורת.⁵⁰

בעוד שרוב המקרים של מהגרים שנותרו מאחורי סורג ובריה לתקופות ממושכות עקב קושי לוגיסטי לתאם עבורם טיסות התרחשו במהלך חודשי הגל הראשון של מגיפת הקורונה, גם באוגוסט 2020 עדיין אירעו מקרים דומים: לה"ה אזרח ויטנאם, הועבר למשמורת בכלא גבעון לאחר תקופת מאסר פלילי. הוא נכנס לישראל כתייר והורשע בעבירת סמים בגינה ריצה מאסר של שישה חודשים. בדיון הראשון שנערך לו, אמר לה"ה לדיין רג'א מרזוק כי יש לו דרכון והוא מעוניין לשוב לארצו.⁵¹ דבריו בדיון הבא שהתקיים בעניינו, לאחר קרוב לחודש, מעידים כי אם ניסו פקידי הרשות לתאם עבורו טיסה, הוא לא היה מודע לכך:

"אין לי עו"ד, ההגירה לא אמרו לי מתי מחזירים אותי לוויטנאם. הדרכון נמצא איפה שתפסו אותי המשטרה, לפני שהביא אותי לפה, יש לי דרכון. תפסו אותי ולא החזירו אותי. אני רוצה לחזור לוויטנאם, אני לא יודע למה עוד לא החזירו אותי."⁵²

באותו היום (3 בספטמבר) התקיים דיון ראשון בעניינו של מהגר אחר מוויטנאם, טד"מ, שהועבר למשמורת מנהלית לאחר שריצה מאסר ממושך על עבירת סמים. גם הוא אמר כי הוא מעוניין לשוב לוויטנאם.⁵³ בדיון שנערך לו כחודש לאחר מכן הוא טען כי נציגי הרשות לא עדכנו אותו בכל ניסיון לתאם עבורו טיסה חזרה לוויטנאם.⁵⁴ בהמשך לדברים אלו ולפנייתם של הה"ו למוקד, פנתה בסוף אוקטובר נציגת המוקד, טלי ברומברג, לשגרירות ויטנאם בישראל בתקווה שתוכל לסייע בתיאום הטיסה עבור השניים. בתגובה לפנייתה טען המזכיר השלישי של השגרירות כי בניגוד לנוהל הקבוע, שבמסגרתו המשטרה מיידעת את השגרירות כשאזרחים ויטנאמים נעצרים בגין שהייה שלא כדין בישראל – הפעם לא התקבל בשגרירות כל דיווח על המעצר של הה"ו. לדבריו של המזכיר, כחודש לפני כן תיאמה

⁴⁸ מתוך הפרוטוקול בעניינו של מוחזק מס' 9116028, הדיין רג'א מרזוק, גבעון, 13.11.2020.

⁴⁹ מתוך הפרוטוקול בעניינו של מוחזק מס' 9116028, הדיינת לירון קריספין-בוקר, גבעון, 24.2.2020.

⁵⁰ מתוך הפרוטוקול בעניינו של מוחזק מס' 9116028, הדיינת לירון קריספין-בוקר, גבעון, 18.3.2020.

⁵¹ מתוך הפרוטוקול בעניינו של מוחזק מס' 9124775, הדיין רג'א מרזוק, גבעון, 12.8.2020.

⁵² מתוך הפרוטוקול בעניינו של מוחזק מס' 9124775, הדיין רג'א מרזוק, גבעון, 3.9.2020.

⁵³ מתוך הפרוטוקול בעניינו של מוחזק מס' 9105928, הדיין רג'א מרזוק, גבעון, 3.9.2020.

⁵⁴ מתוך הפרוטוקול בעניינו של מוחזק מס' 9105928, הדיין רג'א מרזוק, גבעון, 1.10.2020.

השגרירות טיסת חילוץ לאזרחיה, ואילו ידעו בשגרירות שיש אזרחים ויטנאמים במעצר הגירתי באותה העת, היו דואגים להעלותם לטיסה. לבסוף, ב-22 בדצמבר 2020, לאחר ארבעה חודשים במעצר, שבו השניים לוויטנאם.

קשיים בשל משבר הקורונה בשחרור כלואים שהחוק אוסר להרחיקם

נוסף על מיעוט הטיסות וסגירת הגבולות של מדינות רבות, משבר מגיפת הקורונה הערים קשיים גם על כלואים אזרחי מדינות שישראל מחילה לגביהן מדיניות אי-הרחקה (אריתריאה, סודאן והרפובליקה הדמוקרטית של קונגו). המשבר הכלכלי החריף שאליו נקלעה קהילת מבקשי המקלט בישראל הקשה על כלואים רבים לגייס את סכומי הערבות שנקבעו להם בתנאי השחרור; הגבלות התנועה שנקבעו בתקנות לשעת חירום וסגירת סניף דואר ישראל בנתב"ג הפכו את תשלום הערבות להליך מסורבל ומורכב; והדרישה להציג ערבים שיתפקדו כמשמורנים לאחר השחרור הפכה גם היא למאתגרת יותר מתמיד בעת המשבר והאריכה את תקופות מעצרם של מבקשי מקלט שממילא אינם יכולים וגם אינם נדרשים לעזוב את הארץ.

קשיים בהפקדת סכומי ערבות לצורך שחרור כלואים

הגבלות התנועה שנקבעו בתקנות לשעת חירום וסגירת סניף דואר ישראל בנתב"ג הפכו את תשלום הערבות להליך מסורבל ומורכב, שהקשה על שחרורם בפועל של מוחזקים שכבר ניתנה בעניינם החלטת שחרור.

כך למשל בעניינו של א"ט, מבקש מקלט מאריתריאה שהועבר בספטמבר 2019 ממאסר פלילי למשמורת. ב-18 במרס 2020 הציבה הדיינת לירון קריספין-בוקר תנאים לשחרורו, שכללו הפקדת ערבות והצגת ערב שיגיע לאסוף אותו ממתקן המשמורת. בדיון שהתקיים ב-26 במרס, לאחר שא"ט ונציגי המוקד פנו בדרישה לברר כיצד תופקד הערבות עבור השחרור במסגרת מגבלות הסגר, כשסניף הדואר הסמוך ליחידת הערבויות בנתב"ג סגור, פנתה הדיינת קריספין-בוקר למשרד הפנים בדרישה לשינוי מדיניות:

"בתאריך 24/3/20 נתן בית דין זה החלטה בזו הלשון: 'משרד הפנים יגיב לבקשת המוקד לפליטים ומהגרים להציג חלופה להפקדת סכום הערבות שהשית בית דין זה (וזאת מאחר וסניף הדואר המאפשר הפקדת הערבות נסגר ונוכח משבר התפשטות נגיף הקורונה) במסגרת תנאי השחרור ממשמורת. ככל שבית הדין יתרשם כי למוחזק ומי מטעמו אין דרך סבירה להפקיד את סכום הערבות שהושת (וככל שמשרד הפנים לא יציע אלטרנטיבה אחרת להפקדה, כדוגמת העברה בנקאית וכד'...) בתוך זמן סביר, אורה על ביטול תנאי הפקדת הערבות...'

בהמשך להחלטת בית הדין בעניינו מהיום מתכבד המשיב לציין:

'רק היום שולמו ערבויות לשני מוחזקים ועוד אחד בדרך, זאת בנוסף לשישה שחרורים קודמים במהלך הימים האחרונים. קורונה היא סיבה לדאגה ואולי לבדיחות, היא לא סיבה להתחכמויות מול בית הדין ובטח לא להפחתת תנאי ערבות.'

תגובת משרד הפנים אינה מספקת כלל ועיקר. בעוד הבקשה נסבה אודות רצון מייצגיו של המוחזק להבין היכן וכיצד ניתן להפקיד את הערובה במצב הנוכחי, [...] משרד הפנים השיב לבקשה כאילו היא נסבה סביב ביטול הערבות והבהיר כי הלכה למעשה הפקדות נעשו בימים החולפים. משרד הפנים יבהיר עד היום (25/3/20) בשעה 15:00 היכן, מתי וכיצד ניתן להפקיד את כספי הערבות בימים אלו ('ברחל בתך הקטנה'), שאחרת אורה על ביטול תנאי ההפקדה.

להלן תגובת משרד הפנים, בעקבות ההחלטה השנייה שניתנה ע"י בית הדין בהמשך להחלטת ביה"ד בעניינו, מהיום 25/03/2020, מתכבדת המשיבה לעדכן כי: 'ניתן להפקיד ערבות בדלפק ערבויות שנמצא בטרמינל 3 בקומה 2 בנתב"ג...'

מצויים אנו במצב חירום מיוחד וההגבלות על תנועה ועל התנהלות מתרבות מיום ליום במטרה לשמור על בריאות הציבור ולמנוע הידבקות מנגיף הקורונה המתפשט. כל משרדי הממשלה, הרשות השופטת והמוסדות הבנקאיים נרתמו למאמץ ומאפשרים דרכי התנהלות חלופיות, מקוונות. אשר על כן, צפוי היה, שגם משרד הפנים ייערך בהתאם ויאפשר הפקדת ערבויות כספיות באמצעים החלופיים הרבים הקיימים כעת כדוגמת – העברה בנקאית מקוונת, BIT וכד'. ברור הוא שבמגבלות הקיימות לא ניתן לצפות ואף יש למנוע תנועת ערבים לטרמינל בשדה התעופה שלא לצורך ולמרות שתי החלטותי בעניין, לא ניכר שנעשה מאמץ בהקשר זה. אשר על כן, בנסיבות המיוחדות והחריגות של מצב החירום המיוחד, אורה, כי ככל שעד ליום א 29/3/20 בשעה 12:00 לא יוצג מתווה חלופי, להפקדת הערבות – יבוטל תנאי השחרור המצריך הפקדה – בעניינו של המוחזק.⁵⁵

בהמשך לדברים אלו, הדיינת קריספין-בוקר אכן ביטלה את הפקדת הערבות כתנאי לשחרורו של א"ט, וקבעה בהחלטתה כי הוא יצטרך להפקיד את הערבות בתוך 96 שעות לאחר שהגבלות התנועה יפקעו.⁵⁶

המוקד פנה לרשות בבקשה להתאים את נוהל הפקדת הערבויות למגבלות התנועה שהוטלו על הציבור במהלך תקופת הסגר הראשון, והרשות אכן פרסמה ב-2 באפריל נוהל חדש ומעודכן. לפי הנוהל המעודכן, על מפקיד הערבות לשלוח את הפרטים והטפסים הרלוונטיים ליחידת הערבויות בדואר אלקטרוני, ולאחר קבלת האישור להפקיד את הערבות בסניף בנק הדואר הקרוב למקום מגוריו. בדיון שהתקיים ב-5 באפריל בעניינו של חע"ב, מבקש מקלט מסודאן שהועבר בפברואר 2020 למשמורת לאחר שסיים לרצות מאסר פלילי, הדיינת לירון קריספין-בוקר מתחה ביקורת על הנוהל המעודכן:

"מתגובת משרד הפנים עולה, כי הוצא נוהל חדש המעדכן את נוהל הפקדת הערבויות ברשות, ואולם מקריאת הנוהל עולה כי עדיין ישנו הכרח למפקיד הערבות לצאת מביתו ולהתייצב בבנק הדואר. לא ברור איך הדבר מתאפשר מבלי לצמצם עד למינימום את המפגש עם אנשים נוספים. אין הבדל של ממש בין הצורך להתייצב בשדה התעופה לצורך הפקדת ערבות לבין המצב הנוכחי (שבו יש צורך בהתייצבות בסניף בנק הדואר). ניכר שרשות האוכלוסין וההגירה עדיין לא ביצעה את ההתאמות הנדרשות למצב החירום הנוכחי – בדומה לרשויות

⁵⁵ מתוך הפרוטוקול בעניינו של מוחזק מס' 1500852, הדיינת לירון קריספין-בוקר, גבעון, 26.3.2020.
⁵⁶ מתוך הפרוטוקול בעניינו של מוחזק מס' 1500852, הדיינת לירון קריספין-בוקר, גבעון, 30.3.2020.

כה רבות. יוצא אפוא שגם הנוהל המעודכן לא נותן כל פתרון דיגיטלי המבטל את הצורך להתרחק מן הבית ולבוא במגע עם אנשים נוספים. אשר על כן, בנסיבות המיוחדות והחריגות של מצב החירום המיוחד, אורה, כי ככל שעד ליום ב 6/4/20 בשעה 12:00 לא יוצג מתווה חלופי להפקדת הערבות – יבוטל תנאי השחרור המצריך הפקדה – בעניינו של המוחזק (הווה אומר שממחר בשעה 12:00 המוחזק יוכל להשתחרר בלא הפקדת הערבות). במצב האמור, המוחזק יפקיד את סכום הערבות 96 שעות לאחר סיום ההכרזה על מגבלות התנועה הקיימות (תהא זו חובת המוחזק להתעדכן בנושא)...⁵⁷

במהלך הסגרים שכפתה מגיפת הקורונה הצליחו נציגי המוקד לשכנע את בית הדין לאפשר לארבעה מבקשי מקלט כלואים להפקיד את דמי הערבות שלהם לאחר שחרורם, עם תום הגבלות התנועה. בעקבות טענות המוקד והחלטות בית הדין, גיבשה המדינה מנגנון להפקדת דמי ערבות באופן מקוון, מנגנון שיקל בעתיד על הכלואים והערבים להם, גם בלי קשר להגבלות מגיפת הקורונה.⁵⁸

קשיים בגיוס ערבויות וערבים במהלך משבר הקורונה

כאמור, המשבר הכלכלי החריף שאליו נקלעה קהילת מבקשי המקלט בישראל הקשה על כלואים רבים לגייס את סכומי הערבות שנקבעו להם בתנאי השחרור. גם הדרישה להציג ערבים שיתפקדו כמשמורנים לאחר השחרור נעשתה בעת המשבר מאתגרת יותר מתמיד בגלל המצוקה הקשה שבה הייתה נתונה קהילת מבקשי המקלט.

נציגי המוקד הגישו שני ערעורים לבית המשפט המחוזי, שדנו במקרים שבהם בית הדין לביקורת משמורת וכן בית הדין לעררים לא מצאו לנכון לשחרר את העצורים, רק משום שאלו לא הצליחו להציג ערבים שיתפקדו כמשמורנים ויסכימו להשגיח עליהם בכל עת לתקופת זמן בלתי מוגדרת לאחר שחרורם ממעצר.⁵⁹ בית המשפט המחוזי הסכים עם עמדת המוקד שדרישה זו, שהייתה עד לאותה עת עמדתו הקבועה של בית הדין, אינה סבירה אם העצור אינו מהווה סכנה לביטחון הציבור, ובמיוחד בתקופת משבר הקורונה.⁶⁰ בסך הכול בתקופת הקורונה הגישו נציגי המוקד סדרה של בקשות שחרור והליכים משפטיים שהשיגו הישגים משפטיים עקרוניים, שהביאו לשחרורם של 19 מבקשי מקלט במהלך השנה – יותר ממחצית הכלואים באותה עת. החלטות אלו יסייעו גם בעתיד לכלואים נוספים במצב זה.

פגיעה בהליך ההוגן ובזכות לייצוג בתקופת הקורונה

פגישת כלואים בבתי הסוהר

עם פרוץ מגיפת הקורונה, במרס 2020, נסגרו למבקרים כל מתקני המעצר בישראל כדי למנוע את התפשטות הנגיף. במאי 2020 פרסמה הממשלה הצעות חוק חדשות שנועדו להגביל גישה של מבקרים שונים למתקני מעצר במקרה של גל שני של המגפה. הצעות החוק יצרו הבחנה חדה בין הגבלת גישתם של עורכי הדין למתקני מעצר

⁵⁷ מתוך הפרוטוקול בעניינו של מוחזק מס' 1321488, הדיינית לירון קריספין-בוקר, גבעון, 5.4.2020.
⁵⁸ אלו הם מספריהם של ארבעת מבקשי המקלט ששחררו בתנאי שיפקידו את ערבויותיהם עם תום מצב החירום: 1500852 9111010 1493350 1321488.

⁵⁹ עמ"נ 41981-03-20 בבית משפט מחוזי מרכז: [/https://hotline.org.il/legal-action/bagatz2164-20](https://hotline.org.il/legal-action/bagatz2164-20)

⁶⁰ שם.

(שתוגבל רק בנסיבות חריגות) לבין הגבלת גישתם של כל המבקרים האחרים לבתי המעצר, מה שעורר חשש לפגיעה במהגרים הכלואים, המיוצגים בבית הדין על ידי נציגי המוקד שאינם עורכי דין. נציגי המוקד השתתפו בדיוני ועדת הפנים של הכנסת והצליחו להבטיח כי כניסתם לבית הסוהר תתאפשר למטרת ייצוג כלואים, אף שאינם עורכי דין. במכתב מ-26 בנובמבר 2020 אישרה הלשכה המשפטית של שב"ס כי אין כל מניעה לכניסתם של נציגי המוקד לבתי הסוהר לצורך ייצוג כלואים.

נוסף על כך, על מנת לאפשר את ייצוגם של כלואים גם ללא ביקור בבתי הסוהר וללא חשיפה להדבקה, בית הדין קיבל את בקשת המוקד להסתפק בהצהרות בעל-פה של עצורים כי הם מיוצגים על ידי המוקד כחלופה לטופס ייפוי כוח חתום, כנדרש עד לאותה עת, מה שאפשר את ייצוגם של כלואים גם ללא פגישה פנים אל פנים במקרה הצורך.

קיום דיונים באמצעים אלקטרוניים

בתקופת הסגר הראשון התקיימו רוב הדיונים בבית הדין לביקורת משמורת באמצעות היוועדות חזותית בזום. הניסיון הנצבר לימד כי פרקטיקה זו מקפחת את זכויות הכלואים. משום שרוב העצורים במעצר מנהלי-הגירתי אינם מיוצגים על ידי עורכי דין ואינם דוברים עברית, הם אינם מסוגלים לטעון כראוי בפני שופט או דיין, במיוחד כאשר השימוע מתקיים באמצעות היוועדות חזותית.

כך גם בעניינו של העצור מ"א: הוא הצליח לגייס סכום מקסימלי של 1,000 ש"ח כערבות. ואולם בדיון שהתקיים באמצעים דיגיטליים לא הצליח לבטא את עצמו ולהציג את יכולותיו הכלכליות באופן ברור, ונקבעה לו ערבות בגובה 1,600 ש"ח, שבה לא היה מסוגל לעמוד. רק בעקבות בקשה שהגיש המוקד לפליטים ולמהגרים, שהסבירה את חוסר ההבנה שהיה בדיון, הופחתה שבועיים לאחר מכן הערבות לסכום של 1,000 ש"ח, מה שאפשר את שחרורו של העצור; אך זאת לאחר מעצר מיותר של שבועיים שלא הייתה לו כל הצדקה. נציגי המוקד הציגו ממצאים אלו בכנסת, ובדיון שהתקיים ב-4 באוגוסט 2020 התחייבו הרשויות לקיים את כל הדיונים בבתי הדין למשמורת פנים אל פנים, גם כשבבתי משפט אחרים המשיכו הדיונים להתקיים בהיוועדות חזותית. בהמשך עוגנה התחייבות זו בחוק המחריג את בית הדין לביקורת משמורת מן הערכאות שבהן ניתן לקיים את הדיון בהיוועדות חזותית.⁶¹

---

⁶¹ ראו סעיף 1 לחוק קיום דיונים בהיוועדות חזותית בהשתתפות עצורים, אסירים וכלואים בתקופת התפשטות נגיף הקורונה החדש (הוראת שעה), תש"ף-2020.

ד. כליאה ממושכת של מהגרים ומבקשי מקלט

במהלך שנת 2020 הוחזקו לפחות 22 מהגרים במעצר מנהלי-הגירתי שנמשך יותר משנה, מתוכם 11 מהגרים שהו במעצר יותר משנתיים.⁶² כבשנים קודמות גם הפעם הסיבות למעצר הממושך נעות מהעדר יחסים בין מדינת המוצא של המהגר למדינת ישראל, עובדה המונעת השגת מסמכי נסיעה, דרך אי שיתוף פעולה של מהגרים מתמודדי נפש ועד סירוב הרשויות לשחרר מבקשי מקלט שהחוק אוסר לגרשם, שנעצרו על פי הנוהל הפלילי.⁶³

ב"ש, אזרח ליבריה, שוחרר באוקטובר 2020 לאחר כליאה בת שבע שנים וחודשיים, מתוכן חמש השנים והחודשיים האחרונים ברציפות.⁶⁴ הפרוטוקולים בעניינו מעלים חשד שהוא מתמודד נפש, מחדל שפירוטו נציגי המוקד בשני דוחות בשנים אחרונות: "נשכחו בכלא"⁶⁵ ו"אין מוצא – מהגרים חסרי אזרחות בפועל".⁶⁶

ב"ש חצה את הגבול לישראל בשנת 2004 והגיש בקשה למקלט מדיני בישראל. בקשתו נדחתה בשנת 2006, ואחרי שהוסרה ההגנה הקבוצתית מעל אזרחי ליבריה השוהים בישראל ב-2007, הוא החל בהליך מדורג להסדרת מעמדו עקב חיים משותפים עם בת זוג ישראלית. במהלך 2011 ההליך נפסק, והוא נעצר לראשונה בנובמבר 2011 ועמד בפני גירוש. בדיון שנערך לו באוגוסט 2012 נמסר מיחידת עוז כי בעת שניסו להרחיקו, ב"ש נשכב על הרצפה תוך כדי בכי וצעקות, ובכך סיכל את הרחקתו. בדיון בעניינו ביוני 2013 הציע הדיין מרט דורפמן לסיוע המשפטי לשקול לייצג את ב"ש לדברי הדיין:

" המוחזק נצפה מסתובב בחצר האגף, הוא הולך בהליכה מהירה מקיר לקיר. הוא אינו יוצר קשר עם איש ואינו עונה לשאלות. נראה לי כי גם אם המוחזק אינו עונה להגדרה של "חולה נפש", עדיין אין להתעלם מכך שהוא ככל הנראה, סובל מבעיות פסיכולוגיות כאלה או אחרות."⁶⁷

⁶² 5 אזרחי אתיופיה; 3 אזרחי סודאן; 2 אזרחי חוף השנהב; אזרח גאנה; אזרח גמביה; אזרח סירה ליאונה; אזרח סרי לנקה; אזרח ליבריה; אזרח גינאה; אזרח צ'אד; אזרח טג'יקיסטן; אזרח ירדן; אזרחית רוסיה; אזרח אוקראינה; אזרחית הפיליפינים.

⁶³ המוקד לפליטים ולמהגרים, משפט אחד יהיה לכם – על מעצרו המנהלי של מבקשי מקלט מעורבים בפלילים, 2017.

⁶⁴ מס' מוחזק 1414159 היה כלוא מנובמבר 2011 עד 13.11.2013 ומספטמבר 2015 עד אוקטובר 2020.

⁶⁵ המוקד לפליטים ולמהגרים, נשכחו בכלא – מעצר ממושך של מהגרים, 2016.

⁶⁶ המוקד לפליטים ולמהגרים, אין מוצא – מהגרים חסרי אזרחות בפועל, 2020.

⁶⁷ מתוך דיון בעניינו של מוחזק מספר 1414159, שנערך בתאריך 3.6.2013 על ידי הדיין מרט דורפמן, כלא סהרונים.

אחרי שלוש שנים במעצר, בנובמבר 2013, לאחר שנציגי המוקד פנו בעניינו לבית הדין לביקורת משמורת, שוחרר ב"ש.⁶⁸

שנתיים לאחר מכן, בספטמבר 2015, הוא נעצר שוב. בדיוניו טען שוב ושוב שאינו מוכן לשוב למדינתו, אך בחלוף השנים נראה כי מצבו הידרדר. לאחדים מהדיונים סירב להתייצב. לאחרים התייצב, אך סירב לענות לשאלות הדיינים. בשנים האחרונות סירב לפגוש את נציגי המוקד בביקוריהם בכלא. בתקופה שבה הוחזק בכלא סהרונים שיתפו גורמים משב"ס את נציגי המוקד בחששות שלהם בנוגע לבריאותו הנפשית. במרס 2020 פנו נציגי המוקד לדיינת לירון קריספין-בוקר, שדנה בעניינו של ב"ש בבית הדין, בבקשה שתפנה לסיוע המשפטי שימנה לו ייצוג משפטי. חודשיים לאחר פניית המוקד נמסר לנו כי המקרה נמצא בטיפול היועמ"ש. בספטמבר 2020 מונתה ל ב"ש עורכת דין מטעם הסיוע המשפטי, ובאוקטובר 2020 הוא שוחרר.⁶⁹

גם השנה המדינה שאזרחיה היו את הקבוצה הגדולה ביותר בקרב הכלואים לתקופות ממושכות הייתה אתיופיה, שחמישה מאזרחיה היו כלואים למשך תקופה ממושכת (מתוכם שלושה עדיין במעצר). כמו כן שלושה אזרחים סודאנים הוחזקו במעצר ממושך, וכן שני אזרחי חוף השנהב.

במהלך שנת 2020 שוחררו מהגרים רבים שהוחזקו במעצר ממושך. באוגוסט 2020 שוחרר א"א, אזרח גאנה שישב במעצר מפברואר 2015 עד שחרורו, כעבור חמש שנים וחצי.

גם ס"ט, מהגר שזוהה תחילה כאזרח ניז'ר ואחר כך הוחלפה מדינת אזרחותו למאלי, שוחרר ביולי 2020 לאחר ארבע תקופות מעצר מצטברות של ארבע שנים וחודשיים. ס"ט חצה את הגבול לישראל ב-2010 ושוחרר ממשמורת אחרי מעצר שנמשך כשנה. בשנת 2011 הוא סירב לעלות לטיסה לניז'ר, ובתחילת 2013, בעת שהיה משוחרר, לא התייצב לטיסה נוספת שנקבעה לו. ביולי 2013 נעצר שוב. מדבריו בדיון משתמע כי הביע נכונות לשוב למולדתו:

"אני אומר שאם אחזור עם מסמך ישראלי יגידו לי שאינני יכול להיכנס למדינה ויחזירו אותי להנה או יקחו אותי לבית סוהר."⁷⁰

יומיים לאחר מכן כתב הדיין דן ליברטי כי ס"ט הסכים לחתום על מסמכים להוצאת תעודת מעבר ישראלית שבאמצעותה תכנן משרד הפנים להרחיקו חזרה לניז'ר, ואכן בנובמבר 2013 הוא נשלח עם תעודת המעבר הישראלית לניז'ר, וזו סירבה לקבלו. כך תואר ניסיון ההרחקה בדיון שנערך בעניינו ב-22 בנובמבר 2013:

"זה נכון שבהתחלה סירבתי לחזור לארצי אבל השתכנעתי לנסוע לארצי עם תמי"ל. אני אמרתי לשלטונות ניז'ר עם כניסתי שאני אזרח ניז'רי וכי נולדתי בניז'ר, והם לא נתנו לי להיכנס בגלל התעודה הישראלית. עזבתי את ניז'ר כי הייתי עני ולא הייתה לי עבודה. נעצרתי על הגבול והובאתי למעצר בקציעות. שוחררתי מהכלא כדי שאצא מישראל מרצוני. זה נכון שסירבתי פעמיים לטוס ובסוף טסתי עם תעודת מסע ישראלית, והם לא נתנו לי להיכנס. אני רוצה לחזור לניז'ר. ההגירה צריכה להסדיר לי ניירות. אני צריך לחזור הביתה. הכלא לא ביתי.

⁶⁸ פרוטוקול בית הדין לביקורת משמורת של שוהים שלא כדן בעניינו של מוחזק מס' 1414159 מ-13 בנובמבר 2013.

⁶⁹ מתוך פרוטוקול בעניינו של המוחזק מס' 1414159, גבעון, הדיין רג'א מרזוק, 12 באוקטובר 2020.

⁷⁰ מתוך הפרוטוקול בעניינו של מוחזק מס' 1362038, גבעון, הדיין דן ליברטי, 22 ביולי 2013.

חפציי לא חזרו איתי מהטיסה. הבטיחו לי שיבררו איפה המזוודה שלי. אני אשתף פעולה בכל מה שיידרש כדי לחזור הביתה. בניז'ר יש אימא ואחות."⁷¹

לאחר שנכשל ניסיון ההרחקה, ס"ט דרש מנציגי רשות האוכלוסין וההגירה סכום כסף בעבור הסכמתו לניסיון נוסף. הניסיון התבצע ב-8 בינואר 2014, וגם הפעם ס"ט הוחזר לישראל לאחר שכניסתו לניז'ר סורבה. בנובמבר 2014, אחרי קרוב לשנה נוספת במעצר, ערכו נציגי רשות האוכלוסין וההגירה לס"ט ריאיון זיהוי, ולאחריו לא זוהה עוד כאזרח ניז'ר, אלא כמי שזהותו אינה ברורה.⁷² ביוני 2015 הורה הדיין זילברשמיד על שחרורו של ס"ט ותיאר את מה שהתרחש בניסיונות ההרחקה:

" בתאריך 28.4.2015 הוגש לעיונו של ביה"ד מסמך מאת השלטונות הניז'ריים, ממנו ניתן ללמוד כי המבקש זוהה על ידי הרשויות בניז'ר כנתין מדינת קניה. לא מצאתי רמז לטענת המדינה לפיה זיהויו זה של המבקש הינו תוצאה של דברי המבקש בפני הרשויות שם. נהפוך הוא, מקריאת המסמך עולה בבירור, כי כניסתו של המבקש לניז'ר סורבה שלוש פעמים בעבר מאחר והגיע עם מסמכים ישראלים. איני שותף לדעת הרשות כאמור, לפיה כניסתו של המבקש סורבה לאור אמירותיו של המבקש בשדה התעופה. לא ניתן להסיק מסקנה זו מהכתובים.

אין חולק כי מאז מתן החלטתי מיום 25.12.14 בה דחיתי את בקשת השחרור, לא עלה בידי הרשות לקבוע את זהותו של השוהה, והרחקתו אינה נראית באופן. המבקש שוהה במשמורת כשנתיים ימים – תקופה בלתי מידתית ובלתי סבירה בנסיבות...

ער אני לכך כי בעבר שוחרר המבקש ממשמורת ולא עשה מאומה לצורך עזיבתו את ישראל. ער אני גם להתנהלותו של המבקש בעבר עת בחר הוא להפר את האמון אשר נתן בו ביה"ד. יחד עם זאת, סבורני כי לאור המבוי הסתום אליו נקלעה הרשות, יהיה זה בלתי סביר להמשיך ולהורות על החזקתו של השוהה במשמורת תקופה כה ארוכה, ויש לאפשר לו לצאת את גבולות ישראל בכוחות עצמו."⁷³

שלושה חודשים לאחר מכן, בספטמבר 2015 נעצר ס"ט שוב והוחזר למשמורת. לאחר מעצר של כחמישה חודשים הורה הדיין רג'א מרזוק על שחרורו בפברואר 2016.⁷⁴ בדצמבר 2019 נעצר ס"ט פעם נוספת, ובדין שנערך בעניינו תיאר עורך דינו את ניסיונותיה הכושלים של המדינה לגרשו וטען כי ס"ט מעוניין לשוב לארצו.⁷⁵ עם זאת החליט הדיין מרזוק להותיר את ס"ט במשמורת. ביוני 2020 מתחה הדיינת לירון קריספין-בוקר ביקורת על התנהלות משרד הפנים בעניינו של ס"ט:

" מתגובת משרד הפנים לא ברור אם הרחקת המוחזק בכלל אפשרית או שהיא ברת ביצוע בתוך זמן סביר. משרד הפנים הבהיר כי המסמכים עליהם חתם המוחזק בתאריך 5.5.20 הועברו לטיפול, ובשל המורכבות הדבר עלול לארוך זמן..."⁷⁶

⁷¹ מתוך הפרוטוקול בעניינו של מוחזק מס' 1362038, גבעון, הדיין דן ליברטי, 20.11.2013.
⁷² מתוך הפרוטוקול בעניינו של מוחזק מס' 1362038, סהרונים, הדיין מיכאל זילברשמיד, 25.12.2014.
⁷³ מתוך הפרוטוקול בעניינו של מוחזק מס' 1362038, סהרונים, הדיין מיכאל זילברשמיד, 8.6.2015.
⁷⁴ מתוך הפרוטוקול בעניינו של מוחזק מס' 1362038, חולות, הדיין רג'א מרזוק, 14.2.2016.
⁷⁵ מתוך הפרוטוקול בעניינו של מוחזק מס' 1362038, גבעון, הדיין רג'א מרזוק, 18.12.2019.
⁷⁶ מתוך הפרוטוקול בעניינו של מוחזק מס' 1362038, גבעון, הדיינת לירון קריספין-בוקר, 1.6.2020.

ביולי 2020, אחרי שמונה חודשים במעצר ללא כל "אופק להרחקתו", הורתה הדיינת קריספין-בוקר על שחרורו של ס"ט ממשמורת.⁷⁷

מבקש מקלט נוסף שנכלא במעצר מנהלי ממושך, חרף העובדה כי הוא חוסה תחת מדיניות אי-הרחקה מישראל, הוא מא"ע, אזרח סודאן. מא"ע. הועבר למשמורת מנהלית ביולי 2018, לאחר שסיים לרצות מאסר פלילי. מן הפרוטוקולים של דיוני בית הדין בעניינו נראה כי במשך יותר משנה ביררה איתו הדיינת לירון קריספין-בוקר שתי סוגיות בלבד: האם הצליח למצוא ערבים שיהוו משמורנים עבורו, והאם הוא מוכן לשוב למדינתו או לצאת למדינה שלישית?⁷⁸ – וזאת חרף העובדה כי הוא שוהה בישראל כדין, במסגרת מדיניות אי-ההרחקה לסודאן. נציין שהרחבנו על התנהלות זו של הדיינת בדוח המעקב לשנת 2019.⁷⁹ בדיון שערכה בעניינו בפברואר 2020, קבעה לראשונה הדיינת קריספין-בוקר תנאים לשחרורו. עם זאת התקשה מא"ע לגייס את סכום הערבות שנקבע בתנאים אלו, ובמהלך החודשים הבאים הפחיתה הדיינת את סכום הערבות הנדרש מ-3,000 ש"ח שנקבעו בהחלטה בפברואר ל-1,000 ש"ח בהחלטה האחרונה ביוני.⁸⁰ כך, לאחר שנקצב עונשו למאסר פלילי של שבעה חודשים בלבד, הוחזק מא"ע במעצר מנהלי-הגירתי נוסף במשך קרוב לשנתיים.

ב-11 בינואר 2018 פנה המוקד לפליטים ולמהגרים לשרת המשפטים דאז, איילת שקד, בבקשה להסדיר ייצוג משפטי למהגרים הכלואים תקופות ממושכות. ב-14 בינואר 2021 השיב משרד המשפטים כי הסוגייה תיבחן במסגרת הדיונים בהצעת חוק הסיוע המשפטי (תיקון מס' 23), התשע"ט-2018, שעברה בקריאה ראשונה בסוף שנת 2018.

המלצות למניעת כליאתם הממושכת של מהגרים

- יש למנות ייצוג משפטי מטעם המדינה לכל חסר מעמד העצור במשמורת לתקופה ארוכה, כדי להבטיח שהוא מיוצג באופן אפקטיבי בהליכי מעצרו.
- יש להורות על ביטול הנוהל הפלילי, המאפשר את כליאתם ללא הגבלת זמן של "מסתננים" שהיו מעורבים בהליכים פליליים, ולחלופין לקצוב את תקופת המעצר המקסימלית בהתאם לנוהל, ביחס לאורך המאסר הפלילי שהושת על אותו "מסתנן".

⁷⁷ מתוך הפרוטוקול בעניינו של מוחזק מס' 1362038, גבעון, הדיינת לירון קריספין-בוקר, 2.7.2020.

⁷⁸ מתוך הפרוטוקולים בעניינו של מוחזק מס' 1314113, הדיינת לירון קריספין-בוקר, סהרונים, בתאריכים: 9.8.2018, 10.7.2018, 6.9.2018, 4.10.2018, 4.11.2018, 3.12.2018, 3.1.2019, 4.2.2019, 2.4.2019, 1.5.2019, 29.5.2019, 26.6.2019, 8.7.2019, 19.8.2019, 26.9.2019, 23.10.2019, 19.11.2019, 18.12.2019.

⁷⁹ המוקד לפליטים ולמהגרים, [דו"ח מעקב כליאת מהגרים בשנת 2019](#), אוקטובר 2020.

⁸⁰ מתוך הפרוטוקולים בעניינו של מוחזק מס' 1314113, הדיינת לירון קריספין-בוקר, גבעון, בתאריכים: 9.3.2020, 10.2.2020, 16.4.2020, 14.5.2020, 18.6.2020, 24.6.2020.

ה. בית הדין לביקורת משמורת של שוהים שלא כדין

העדר ערנות מספקת להגנה על זכויותיהם של מתמודדי נפש

סיפורו של ב"ש, שסופר בפרק הקודם, מדגים היטב כיצד בית הדין אינו ערני דיו לגבי מהגרים מתמודדי נפש, שעלולים לשהות שנים ארוכות במעצר מנהלי בחשד שאינם משתפים פעולה עם הליכי הרחקתם – בו בזמן שאי-שיתוף הפעולה נובע מבעייתם הרפואית.

גם ס"ל, אזרח גמביה, כלוא זה שנה ותשעה חודשים ברציפות, לאחר כמה מעצרים מנהליים קודמים שבמהלכם לא הצליחה הרשות להרחיקו למדינת מוצאו.⁸¹ ב-29 בינואר 2020 שלח המוקד לבית הדין בקשה למינוי ייצוג מטעם הסיוע המשפטי עבור ס"ל. באותו זמן היה ס"ל כלוא ארבעה חודשים מבלי שהיה מיוצג, למרות שמצבו הנפשי המעורער היה ידוע לבית הדין, כפי שעולה מהפרוטוקולים בעניינו. בין היתר אף הוצאו לגביו הנחיות ביטחוניות, לאחר שבתום אחד הדיונים החל להשתולל ולהתפרע. התערבות המוקד הביאה את בית הדין להורות על מינוי אפוטרופוס לדין לס"ל, אך האפוטרופוסות לא הובילה לטיפול ראוי בעניינו, והמוקד נאלץ לחזור ולפנות לבית הדין על מנת שזה יורה על העברת התיק לטיפולו של הסיוע המשפטי.

מתמודד נפש אחר, א"א, אזרח חוף השנהב, שהיה כלוא במשך שנים ארוכות, גורש מהארץ בספטמבר 2020, לאחר ארבע שנים וארבעה חודשים רצופים בכלא גבעון. זאת למרות מודעות בית הדין למצבו הנפשי המעורער ועל אף היותו אב לשלוש בנות אזרחיות ישראל.⁸²

ב-27 בינואר 2020 הגיש המוקד בקשה לדיינת מיכל צוק-שפיר בעניינו של א"א, שמדיוני בית הדין ומהתרשמותם של נציגי המוקד עלה במפורש כי הוא סובל מהפרעה נפשית, וכי אינו מסוגל לייצג את עצמו כראוי. על אף מאמצי המוקד וחרף מודעות בית הדין למצבו הנפשי המעורער, גורש א"א לחוף השנהב בספטמבר 2020, מבלי שיוצג בהליכי גירוש.

⁸¹ פרוטוקול בעניינו של מוחזק מס' 9113129, הדין רג'א מרזוק, גבעון, 9.6.2021.
⁸² פרוטוקול בעניינו של מוחזק מס' 1492398, הדין רג'א מרזוק, גבעון, 3.9.2021.

העדר ערנות מספקת לחשדות בדבר סחר בבני אדם

בית הדין מהווה צומת חשוב לזיהוי קורבנות סחר, ומן הראוי שיוצגו בפני העצורים שאלות שיחשפו את מי שהם קורבנות, באופן שיקדם את מיגור התופעה. ואולם מבחינת הפרוטוקולים עולה שהדיינים אינם מגלים ערנות מספקת לעדויות חריגות של עצורים שיש בהן כדי להעיד על סחר בבני אדם.

קורבנות סחר לזנות עדיין אינן מזהות כהלכה

ארגוני זכויות האדם מרבים להלין על שהרשויות קשובות אך ורק לקורבנות סחר למטרות זנות ומתעלמות זה שנים ממצוקתם של מהגרי עבודה שמובאים לישראל כחוק ומועסקים לעיתים בתנאי עבדות של ממש. עם זאת, סיפורה של ד', אזרחית מולדובה, מעיד שגם בשנת 2020, ממוני ביקורת הגבולות וכן דייני בית הדין בכלא, שאמורים לעבור הכשרות לזיהוי ואיתור של קורבנות סחר, מועדים אף בזיהוי קורבנות סחר "קלאסיים" למטרות זנות.

ד' הועברה לכלא גבעון בסוף שנת 2020, לאחר שריצתה כמה חודשי מאסר בגין החזקת סמים. ממונה ביקורת הגבולות שערך לה שימוע הוציא נגדה צו גירוש מהארץ, תוך התעלמות מכך שעדותה הבהירה בבירור שהיא קורבן סחר בבני אדם ותוך התעלמות מהעובדה שילדיה הקטינים, אזרחי המדינה, נותרו כאן בפנימיות.

דיין בית הדין בגבעון, עו"ד יואב בר-לב, תיעד את דבריה הברורים של ד' בדיון, אך לא הפנה את ההחלטה ליחידה למאבק בסחר בבני אדם:

"נכנסתי לישראל בשנת 2002 דרך מצרים. לא זוכרת אם פניתי בעבר למשרד הפנים לצורך הסדרת מעמדי היות ואני משתמשת בסמים לשעבר. הגעתי לצורך עבודה בניקיון אבל עבדתי בישראל בזנות. אין לי אף אחד במולדובה, אני מגיל מאוד צעיר הייתי בפנימייה במולדובה.... לפני שנעצרתי הייתי כמה פעמים בגמילה וגרתי ברחוב במשך כשנה וחצי. אני רוצה לבנות את המשפחה שלי כאן. אני לא מוכנה לצאת מישראל בלי הילדים שלי."

ארבע שנים קודם לכן סיפרה ד' למוקד לפליטים ולמהגרים כיצד הובאה לישראל במרמה, והוחזקה, כמו אלפי נשים אחרות בשנה שבה הגיעה, בבית בושת שבו נאלצה לספק שירותי מין לגברים רבים נגד רצונה וללא שכר, עד שאחד הלקוחות "קנה את החופש שלה" מהסרסור. התנאים שבהם הוחזקה הביאו להתמכרותה לסמים ולמערכת יחסים עם גבר אלים. ילדיה נולדו לאזרחי ישראלי שייתכן שניסה להסדיר את מעמדה במהלך השנים, אך אין עדות לכך במחשבי רשות ההגירה. מניסיונם של מהגרים רבים, הפונים פעם אחר פעם למשרדי הרשות ואינם מצליחים להניע את הרשות לקבל את בקשתם או אף לתעד את מאמציהם להגיש את אותה בקשה, אין זה מפתיע שניסיונות האישה להסדיר את מעמדה לא תועדו במחשבי הרשות.

בשנת 2017 הגיעה ד' למשרדי המוקד לפליטים ולמהגרים, והמוקד פנה בשמה ליחידת המשטרה למאבק בסחר בבני אדם. ואולם בקשתה של ד' להכרה נדחתה, ואילו היא מצידה החליפה את מספר הטלפון שלה וניתקה קשר.

באוקטובר 2020 נמנע ברגע האחרון גירושה של ד' מהארץ ללא ילדיה, לאחר שבמקרה נודעו לעו"ד מירב בן זאב נסיבותיה המיוחדות. בן זאב מונתה על ידי האגף לסיוע משפטי לייצג את ד', ובזכות פעילותה הוכרה ד' תוך שבוע כקורבן סחר והועברה מהכלא למקלט לקורבנות סחר. חודש לאחר מכן היא יצאה מהמקלט ולא שבה. בתחילת דצמבר 2020 אותרה גופתה ונקבע שמתה ממנת יתר.

במהלך 18 שנות חייה של ד' בישראל כשלו אינספור שוטרים, פקחים ועובדים סוציאליים בזיהויה כקורבן סחר. למרות ההכשרות שנטען כי כל אותם בעלי תפקידים, ובמיוחד פקחי רשות ההגירה ודייני בית הדין, עוברים חדשות לבקרים, איש מהם לא זיהה את ד' כקורבן סחר, ורק יד המקרה היא שמנעה את גירושה מהארץ ללא ילדיה.

ערנות ל"הסתננות דרך נתב"ג" של אזרחי גיאורגיה

חריג להעדר הערנות בתחום הסחר בבני אדם היה חקירתם של אזרחי גיאורגיה שנכנסו לישראל דרך נתב"ג מבלי לעבור בביקורת הדרכונים, חקירה שהחלה ב-2019 והסתיימה ב-2020.

במהלך 2019 התקיימה חקירת משטרה בעניין רשת הברחות שהכניסה לישראל שלא כדין אזרחים גיאורגים דרך נתב"ג.⁸³ נראה כי בעקבות החקירה, וכחלק ממאמצי המשטרה, שאלו הדיינים את המהגרים שהעידו כי נכנסו לישראל באופן הזה שאלות רבות. ב-2020 הובאו בפני בית הדין תשעה אזרחי גיאורגיה שנכנסו לישראל דרך נתב"ג בלי לעבור בביקורת הדרכונים. המהגרים תיארו בפני הדיין רג'א מרזוק את האופן שבו נכנסו לישראל, והדיין העביר את ההחלטות בעניינם למשטרת ישראל. לפחות שניים מהמהגרים ניסו להיכנס לישראל בעבר, וכניסתם סורבה.⁸⁴ כך למשל תיאר העצור ז"מ בפני בית הדין איך נכנס לישראל ביוני 2018:

"אני נכנסתי בנתב"ג, לא ידעתי שהכניסה לא חוקית. אני שילמתי כסף לאישה בגרוזיה שהסבירה לי איך להיכנס. בנתב"ג לא חיכו לי. אני שילמתי 8 אלף דולר אני שילמתי בגיאורגיה, קראו לה הלין. אני לא יודע אם זה אמיתי אני לא מכיר מישהו בישראל שמכיר את האישה. אף אחד לא חיכה לי פה, בוודאק הראו לי דרך בנתב"ג עשיתי מה שאמרו... אין לי את הסרט. לא נתנה רק הראתה לי. אין לי ויזה להיות בישראל. אני יודע שזה אסור. אמרה לי לא תהיה לי בעיה. שילמתי כסף."⁸⁵

המהגרים מגיאורגיה שהובאו במהלך 2020 בפני בית הדין לביקורת משמורת ותיארו כי נכנסו לישראל שלא כדין עשו זאת בשנים 2017-2018. יש לקוות שהחקירה המשטרית וההליך המשפטי בעניינה של רשת ההברחות שפעלה בשדה התעופה אכן שמו קץ לתופעה.

⁸³ המחדל בנתב"ג: מאות גיאורגים הוברחו לישראל בשנים האחרונות, כאן 11, 17 ביוני 2019. ⁸⁴ מתוך הפרוטוקולים בעניינם של: מוחזק מס' 9119536, הדיין רג'א מרזוק, גבעון, 6.1.2020; מוחזק מס' 9121362, הדיין רג'א מרזוק, גבעון, 5.2.2020.

⁸⁵ מתוך הפרוטוקול בענייניו של מוחזק מס' 9121176, הדיין רג'א מרזוק, גבעון, 2.2.2020.

ליקויים בתרגום בשימועים הנערכים למהגרים כלואים

תרגום לקוי מוביל פעמים רבות לכשלים בשימועים של ממוני ביקורת הגבולות וגם בדיוני בין הדין. כך למשל תרגום לקוי מביא לעיתים קרובות לסתירות בין דברי העצור לממונה ביקורת הגבולות לבין דבריו בפני בית הדין, סתירות שמובילות לראייתו של העצור בעיני בית הדין כבלתי אמין.

בדוח המעקב לשנת 2019 התעכבנו ארוכות אחר כמה מחדלים בהתנהלות בית הדין, בהם מחדל התרגום הלקוי והפרוטוקולים החסרים.⁸⁶ גם בשנת 2020 נכחו נציגי המוקד בדיוני בית הדין שהתרגום בהם היה לקוי, והפרוטוקולים לא שיקפו את מה שנאמר בדיון. כך למשל בדיון בעניינו של א"ד, אזרח גינאה, רשמה הדיינת פרוטוקול חלקי ביותר, שלא שיקף כלל את הדברים שנאמרו בדיון.⁸⁷

המלצות לשיפור ההגנה על זכויות המובאים בפני בית הדין לביקורת משמורת

- יש להבנות את דיוני בית הדין לביקורת משמורת באופן שימקסם את הסיכוי לזהות קורבנות סחר בבני אדם ופשעים נוספים.
- יש להבטיח העברת הכשרות תקופתיות לדיינים בנושא זיהוי קורבנות סחר בבני אדם והחזקה בתנאי עבדות, ולהכיר את הכלים שבידיהם כדי שיקדמו את הטיפול במקרים אלו.
- יש לעגן בנוהל את הטיפול במקרים שמתעורר חשד שמוחזק נפל קורבן לסחר או לעבדות, נוהל שיאפשר הפניה מהירה לגורמים הרלוונטיים במשטרת ישראל, במשרד המשפטים וברשויות הרווחה.
- יש להבטיח תרגום איכותי ומלא בשימועים שמקיימים ממוני ביקורת הגבולות ובדיוני בית הדין.
- יש לקבוע נוהל שיאפשר לבית הדין לאתר מתמודדי נפש כלואים ולהבטיח את ההגנה על זכויותיהם.

---

⁸⁶ המוקד לפליטים ולמהגרים, [דו"ח מעקב כליאת מהגרים בשנת 2019](#), אוקטובר 2020.
⁸⁷ פרוטוקול בעניינו של מוחזק מס' 1240636, הדיינת לירון קריספין-בוקר, 7.1.2020.

ו. נשים וילדים במתקני הכליאה

כעולה מן הנתונים בתחילת הדוח – 46,675 (84%) מעובדי הסיעוד הם נשים.⁸⁸ קיימת עלייה מתמדת במספרם של מהגרי ומהגרות עבודה השוהים בישראל כחוק תקופות ממושכות ביותר. תקופות ממושכות אלו מאירות באור בעייתי ביותר את מעמד הזמני והרעוע של אותם מהגרים. בסוף שנת 2020, מקרב מהגרי העבודה השוהים בישראל כדון, 28,997 שהו בישראל יותר משש שנים, וזאת למרות שתקופת העבודה החוקית המקסימלית אמורה, כאמור, להיות חמש שנים ושלושה חודשים. מתוך מהגרים אלו, 12,682 שהו בישראל כדון יותר מעשר שנים, ואילו 103 מתוכם שהו כדון יותר מ-16 שנים.⁸⁹

רובם המכריע של עובדי הסיעוד מסיימים את תקופת העבודה החוקית בישראל ושבים למולדתם, אבל יש מי שעומדים בפני בחירה בלתי אנושית בשל הדרישה לעזוב את הארץ, כגון אלו שמנהלים מערכות יחסים רומנטיות, או עובדות שמכיוון שהרו, נאלצו להיפרד מעבודתן החוקית, התקשו להתפרנס, וכעת אינן מצליחות עוד לשוב למולדתן עם חסכוניותיהן. מצב שכזה, של פערי שכר אדירים בין ישראל למדינות מוצאם, מובילים רבים להחליט להישאר בישראל באופן לא חוקי. בשנת 2020 שהו בישראל, נוסף על 55,705 עובדי הסיעוד בעלי האשרות, גם 2,283 עובדי סיעוד שאיבדו את אשרותיהם אך נותרו בארץ בניגוד לחוק.⁹⁰

חשוב לציין בהקשר זה כי מדינת ישראל מגבילה את זכותם של מהגרי עבודה לחיי משפחה. על מהגרים נאסר לקיים מערכת יחסים זוגית או חיי משפחה – שאם לא כן תישלל אשרתם, והם ייעצרו ויגורשו מישראל.⁹¹ מהגרת שילדה בישראל ומעוניינת להישאר ולעבוד בישראל בלי שאשרתה תישלל, נדרשת על ידי הרשות להסגיר את אבי הילדים לצורך גירוש או להוכיח שיצא מהארץ בכוחות עצמו. כמו כן עליה למצוא "סידור" לתינוק, שיאפשר לה להמשיך בעבודתה 24 שעות ביממה, שישה ימים בשבוע, במקרים שבהם המעסיק הסיעודי אינו מעוניין לשכן את התינוק בביתו ולחלוק עימו את זמנה של המטפלת. ילד שנולד למהגרים השוהים בישראל שלא כדון שוהה גם הוא שלא כדון.⁹²

⁸⁸ הש"ל 5, לוח 11 עמ' 25.

⁸⁹ הש"ל 5, לוח 6, עמ' 19. שהייתם החוקית של עובדי סיעוד כה רבים מתאפשרת בהתאם לנוהל "הארכת רישיונות בענף הסיעוד מטעמים הומאניטריים" לאחר קבלת המלצת "הוועדה המייעצת לשר להארכת רישיונות ב'1 בענף הסיעוד מטעמים הומאניטריים מיוחדים". שם.

⁹¹ רשות האוכלוסין וההגירה, [נוהל טיפול בעובדת זרה בהריון ובעובדת זרה אשר ילדה בישראל](#), נוהל מס' 5.3.0023 מ-20 במאי 2013. שם.

⁹² שם.

בדוח המעקב לשנת 2019 התעכבנו ארוכות על המדיניות החדשה, באותו הזמן, של מעצר משפחות מהגרי עבודה שלהן ילדים תלמידי בית ספר. הליכים משפטיים שעליהם הרחבנו בדוח בשנה שעברה, בשילוב עם נגיף הקורונה, הביאו לצמצום ניכר של מעצרי משפחות כאלה.⁹³

מעקב המוקד העלה שלא נעצרו כלל משפחות בתקופת מגיפת הקורונה, ולפיכך מיקדנו את שאלות חופש המידע בהקשר זה בשלושת החודשים הראשונים של השנה. בתשובה לשאלת חופש מידע על מעצר קטינים ששהו בישראל שלא כדין במתקן יהל"ם, ענתה הרשות ש"לא היו מעצרי משפחות בתקופה המצוינת בפניה (חודשים ינואר-מרס 2020)".⁹⁴ בתשובה לשאלת חופש מידע על פעולות אכיפה בבתי משפחות מהגרים השהים שלא כדין בישראל, ענתה הרשות שבינואר 2020 הוצא צו חיפוש אחד לבית שבו נעצר ילד בן שלוש ממוצא מולדבי; בפברואר הוצא צווי חיפוש לבתיהם של ארבע משפחות ובהם ילדה בת עשר ממוצא פיליפיני, ילד בן שלוש ממוצא פיליפיני, ילד וילדה בני שנה מאוקראינה וילדה בת שנה מסיירה ליאון; ובמרס 2020, החודש שבו פסקה יחידת האכיפה לעצור מהגרים, לא הוצאו צווי חיפוש כלל.⁹⁵

למוקד לפליטים ולמהגרים מוכרות שמונה משפחות שבהן תלמידים שנולדו בישראל, שבמהלך 2020 נעשה ניסיון לעוצרן ולהרחיקן מהארץ; ארבע משפחות ובהן תלמידי בית ספר שנעשה ניסיון להרחיקן מהארץ במהלך חודש ינואר 2020; שלוש משפחות שנעשה ניסיון להרחיקן בחודש פברואר; ומשפחה אחת שנעשה ניסיון להרחיקה בחודש מרס.

בניגוד לתשובת הרשות, שלא היו מעצרי משפחות בחודשים ינואר-מרס 2020, שלוש מתוך שמונה האימהות שנעצרו בחודשים אלו בחרו לאסוף את ילדיהן לאחר מעצרן בידי פקחי רשות ההגירה ולקחת את הילדים עימן לכלא.

---

⁹³ המוקד לפליטים ולמהגרים, [דו"ח מעקב כליאת מהגרים בשנת 2019](#), אוקטובר 2020.

⁹⁴ תשובת חופש מידע מ-19 באפריל 2021 של רשות ההגירה.

⁹⁵ תשובת חופש מידע מ-15 במאי 2021 של רשות ההגירה.

בתמונה: אם ובתה נעצרות על ידי פקחי רשות ההגירה, 7 בינואר 2020. באדיבות UCI למען הילדים.

אף אחת מהאימהות המוכרות למוקד לא נעצרה בביתה בעקבות צו חיפוש. אחת האימהות, שנעצרה בבוקר 7 בינואר 2020, הצליחה להשתחרר בערבות של 30,000 ש"ח עם בתה בת העשר למחרת בשעה 2:00 לפנות בוקר, כך שהשתיים כלל לא ישנו בבית המעצר.⁹⁶ אם אחרת, שלה ילד בן שמונה, נעצרה רק עם בתה התינוקת ב-8 בפברואר 2020 ושחררה על ידי בית המשפט המחוזי בלוד כעבור 14 ימי כליאה בערבות של 15,000 ש"ח ותנאים רבים נוספים. בניגוד לתשובת הרשות, אותה אם הייתה כלואה עם בתה התינוקת ביהל"ם בשלושת הלילות האחרונים לכליאתה, לאחר 11 ימי כליאה בגבעון. האישה דיווחה שעל אף בעיית הפרעושים הקשה בגבעון, שממנה סבלה מאוד בתה התינוקת, היא העדיפה את הכליאה בגבעון משום ששם ניתן היה לצאת מההלך היום ובתה התינוקת ישנה במיטת תינוקות לידה. את הלילות ביהל"ם העבירה יחד עם בתה במיטת יחיד צרה במיוחד. אומנם השתיים היו כלואות בחדר שהיו בו מיטות צרות נוספות, אך האם לא יכלה להשכיב את בתה במיטת יחיד צרה לבדה והעדיפה להצטופף איתה באותה מיטה צרה, ובלבד שהתינוקת לא תיפול בלילה.⁹⁷ אם שלישיית נעצרה בבוקר 4 במרס 2020 עם שתי בנותיה, בנות שמונה ותשע, כשבנה הקטן שהה באותה עת אצל אביו. גם משפחה זו שוחררה בערבות של 30,000 ש"ח, לאחר שתי יממות בכלא גבעון.⁹⁸ בכל המקרים האלה האימהות שהביאו לכלא את ילדיהן שוחררו תוך זמן קצר בזכות התגייסות החברה האזרחית לתשלום הערבות. חמש האימהות האחרות הצליחו להימנע מהבאת ילדיהן לבית הכלא בזכות החברה האזרחית, שבו ביום גייסה את עשרות אלפי השקלים שדרשה הרשות כתנאי לשחרורן, באופן שאיפשר להן להשאיר את ילדיהן עם חברים עד לרגע השחרור.

כל המשפחות מנהלות מאז תחילת שנת 2020 הליכים משפטיים במטרה להסדיר את מעמדם ולמנוע את גירושן עם ילדיהן מהארץ.

אנו ערים למאמצי שב"ס להקל על האימהות וילדיהן בכלא גבעון, אך סבורים שבשום מקרה מקומם של ילדים אינו בכלא. על אף שסעיף 13(ה) לחוק הכניסה לישראל קובע שהשר לביטחון פנים, בהסכמת שר הפנים, רשאי לקבוע הוראות לעניין תנאי ההחזקה במשמורת של משפחות וילדים, טרם תוקנו תקנות בנושא, וחוק הכניסה לישראל אינו מתייחס להחזקת קטינים במשמורת.

---

⁹⁶ הפרטים שמורים במשרדי המוקד.

⁹⁷ הפרטים שמורים במשרדי המוקד.

⁹⁸ הפרטים שמורים במשרדי המוקד.

ז. מסורבי כניסה

מספרם המדויק של המהגרים שכניסתם לארץ סורבה בשנת 2020 אינו ברור. על פי המסמך "נתוני זרים בישראל – סיכום הרשות לשנת 2020", מחודש מרס 2021⁹⁹ סורבה בנתב"ג כניסתם לארץ של 5,006 מהגרים. על פי תשובת חופש מידע של הרשות שקיבל המוקד חודש אחר כך, סורבה כניסתם של 4,089 מהגרים. מן הפער בנתונים שנמסרו, נראה שהתשובה לחופש המידע נגזרה מהמערכת הממוחשבת של הרשות קודם לשליפת הנתונים למסמך נתוני הזרים בישראל.¹⁰⁰ בכל מקרה, מדובר במספר קטן ביותר בהשוואה ל-23,312 המהגרים שכניסתם סורבה בשנת 2019.

כמו בשנים קודמות, גם בשנה זו מצויים בראש טבלת מסורבי הכניסה – אזרחי רוסיה (1,104 מסורבים), אוקראינה (1,035 מסורבים) וגיאורגיה (330 מסורבים).¹⁰¹

מתוך 4,089 המהגרים שכניסתם סורבה במהלך השנה, 1,258 הועברו למתקן יהל"ם עד שהתאפשרה החזרתם למדינות מוצאם.¹⁰² בתשובה לבקשת חופש מידע של המוקד, ענתה הרשות ש"החל מחודש מרס 2020 מתקן יהל"ם הושבת ולא נקלטו בו מורחקים/מסורבים".¹⁰³ מכך ניתן להסיק שכל 1,258 מסורבי הכניסה שהועברו ליהל"ם (בהעדר טיסה חזרה למולדתם בו ביום) נכלאו במתקן מתחילת ינואר ועד אמצע מרס 2021, מועד פרוץ המגיפה בישראל. על פי הנתונים שנמסרו, בין הכלואים ביהל"ם היו 487 נשים ו-15 קטינים. אישה אחת הוחזקה במתקן יותר משבוע, ואישה אחרת יותר משבועיים. אף אחד מהילדים לא הוחזק במתקן יותר משבוע. מתשובת הרשות עולה שאיש ממסורבי הכניסה שהועברו למתקן לא נזקק לטיפול רפואי בשנת 2020. אף על פי כן פונו גבר ואישה במהלך השנה מהמתקן לבית חולים לקבלת טיפול רפואי.

לרשות לא ידוע כמה ממסורבי הכניסה שכרו שירותי עורך דין במהלך 2020. ואולם בתשובתה הבהירה הרשות שאף אחד מההליכים המשפטיים שננקטו לטובת מסורבי הכניסה לא הביא לכניסתו של המהגר לארץ במהלך השנה, כפי שהיה גם בשנת 2019.

⁹⁹ ה"ש 5.

¹⁰⁰ תשובת רשות ההגירה מ-14 באפריל 2021 לשאלות חופש מידע של המוקד לפליטים ולמהגרים.

¹⁰¹ ה"ש 5. תרשים 13, עמ' 33.

¹⁰² תשובת רשות ההגירה מ-14 באפריל 2021 לשאלות חופש מידע של המוקד לפליטים ולמהגרים.

¹⁰³ תשובת רשות ההגירה מ-7 ביוני 2021 לשאלות חופש מידע של המוקד לפליטים ולמהגרים.

עם זאת, מבלי שנוהלו הליכים משפטיים, איפשרו ממוני ביקורת הגבולות את כניסתם של 25 מסורבי כניסה לישראל, 18 מתוכם – נשים, וזאת בכפוף לערבויות שנדרשו.¹⁰⁴

גישה למערכת המקלט של מסורבי כניסה

בשלוש השנים האחרונות המוקד מתריע פעם אחר פעם על כך שהגישה למערכת המקלט חסומה בפני מבקשי מקלט בנתב"ג, וזאת על אף שגירושו המידי ללא בדיקה של מי שמבהיר שחיו או חירותו יהיו בסכנה במדינת מוצאו, מנוגד לדיני הפליטים ולעקרונ אי-ההחזרה הקבוע במשפט הבינלאומי המחייב את ישראל.¹⁰⁵ תשובות חופש מידע של הרשות מעידות שרק מבקשי מקלט שהמוקד ייצג בשנים אלו הצליחו, לאחר מאמצי גירוש אינטנסיביים מצד הרשות וניהול הליכים משפטיים מצד המוקד, להגיש בסופו של דבר בקשות מקלט במתקן יהל"ם. לא ידוע כמה מסורבי כניסה ניסו להגיש בקשות מקלט בשנת 2020, אך מתשובת הרשות עולה שאף עצור במתקן יהל"ם לא הגיש בקשת מקלט במהלך השנה.¹⁰⁶ נבהיר כי הדבר אינו מלמד בהכרח שלא גורשו מהגרים שסורבה כניסתם מבלי שהתאפשר להם להגיש בקשות מקלט קודם לכן.

תשובת רשות ההגירה מראה שכמה מהמלצות המוקד לעניין הגשמת הגישה למערכת המקלט אומצו:

"במתקן המשמורת קיים שילוט בשפות שונות, ובו כלל המידע הרלוונטי בכל הקשור לאופן הגשת הבקשה למקלט מדיני. את טופסי הבקשה למקלט מדיני ניתן להשיג באמצעות עובדי מנהל אכיפה זרים הנמצאים במתקן, בכלל זה, כל פקח, ראש משמרת או מנהל המתקן. עובדי מנהל אכיפה זרים במתקן המשמורת יהל"ם באים במגע יומיומי עם השוהים במשמורת וזמינים לקבל את פניותיהם בכל נושא, בין השאר גם טפסים של בקשות למקלט מדיני. בסיום מילוי הטפסים על ידי המוחזק, הודעה נמסרת למשל"ט מנהל אכיפה זרים וליח' לטיפול במבקשי מקלט, אשר אליה מועברים הטפסים בסריקה להמשך טיפול. לצורך תרגום הטפסים במתקן באפשרות המוחזק להיעזר בחברים, קרובי משפחה, או עו"ד מייצג."¹⁰⁷

¹⁰⁴ ש.ם.

¹⁰⁵ להסבר מפורט ראה באתר [המוקד לפליטים ולמהגרים](#).

¹⁰⁶ תשובת רשות ההגירה מ-26 באפריל 2021 לשאלות חופש מידע של המוקד לפליטים ולמהגרים.

¹⁰⁷ תשובת רשות ההגירה מ-14 באפריל 2021 לשאלות חופש מידע של המוקד לפליטים ולמהגרים.

ח. סיכום והמלצות

כאמור בהקדמה לדוח זה, במסגרת המעקב אחר תנאי הכליאה, התמקדנו גם בשנת 2020 בכמה נושאים מרכזיים: הפגיעות בזכויות המהגרים הכלואים עקב מגיפת הקורונה; כליאתם של מהגרים במשך שנים ללא תכלית וללא תוחלת; העדר זיהוי קורבנות סחר ומתמודדי נפש פגיעים; ומעצר משפחות עם ילדים.

עמדתו של המוקד עקבית: מעצר צריך להיות האמצעי האחרון במסגרת המאמץ להרחיק חסרי מעמד מישראל. לפי הנחיות נציבות האו"ם לפליטים, "מעצר הוא אמצעי חריג ויכול להיות מוצדק רק למען מטרה לגיטימית".¹⁰⁸ ריכזנו את המלצותינו בנושאים השונים בסוף הפרק שבהם נדונו אותם נושאים, ואלו עיקרן:

- יש להקפיד ולהגן על זכויות היסוד של מהגרים כלואים גם במצבי חירום בריאותיים או אחרים, ובפרט יש למנוע מצב שבו כלואים "יישכחו בכלא" רק בשל העדרן של טיסות זמינות להרחקתם;
- יש לפעול לצמצום כליאתם הממושכת של מהגרים על ידי מינוי עורכי דין ופעולות נוספות;
- יש להבטיח שילדים לא יוחזקו במעצר;
- יש להבטיח שמהגרים שחייהם עלולים להיות בסכנה במדינת מוצאם לא יגורשו מבלי שניתנה להם האפשרות לבקש מקלט בישראל;
- יש לקבוע ולתת בידי הרשויות מנגנונים אפקטיביים לזיהוי ואיתור של קורבנות סחר בבני אדם ועבדות.
- יש להעביר את האחריות על מתקן יהלום מידי רשות ההגירה לידי שב"ס.

וחשוב מכול – ההמלצה העיקרית של המוקד היא להימנע מכליאת מהגרים ומבקשי מקלט, ובייחוד ילדים, תוך מתן עדיפות לשימוש באמצעים אחרים – הומניים וכלכליים יעילים יותר.

¹⁰⁸ נציבות האו"ם לפליטים, [קווים מנחים למשמורת](#), 2012.